

ERKLÆRINGER, DER SKAL KNYTTES SOM BILAG TIL REGERINGSKONFERENCENS SLUTAKT, OG SLUTAKTEN.

Indholdsfortegnelse:

Kaldenavn	Erklæring	Side
	A. Erklæringer vedrørende forfatningens bestemmelser	5
EU-rettens forrang	1. Erklæring ad artikel I-6	5
Menneskerettigheder	2. Erklæring ad artikel I-9, stk. 2	5
Befolkningsmæssige forskelle	3. Erklæring ad artikel I-22, I-27 og I-28	5
Formandskabet for Rådet	4. Erklæring ad artikel I-24, stk. 7, om Det Europæiske Råds afgørelse om udøvelsen af formandskabet for Rådet	5
Afstemning i Rådet	5. Erklæring ad artikel I-25	7
Mindre Kommission	6. Erklæring ad artikel I-26	8
Formanden for Kommissionen	7. Erklæring ad artikel I-27	8
Nationale eksperter	8. Erklæring ad artikel I-36	9
Solidaritet mod terror	9. Erklæring ad artikel I-43 og III-329	9
Persondata og national sikkerhed	10. Erklæring ad artikel I-51	9
Små naboer	11. Erklæring ad artikel I-57	9
Charter forklaringer	12. Erklæring vedrørende forklaringerne til chartret om grundlæggende rettigheder	10
Vold i hjemmet	13. Erklæring ad artikel III-116	56
Social bistand	14. Erklæring ad artikel III-136 og artikel III-267	56

Indskrænkende foranstaltninger	15. Erklæring ad artikel III-160 og III-322	56
Delingen af Tyskland - støtte.	16. Erklæring ad artikel III-167, stk. 2, litra c)	56
Stabilitets- og vækstpagten	17. Erklæring ad artikel III-184	56
Arbejdsret	18. Erklæring ad artikel III-213	58
Østater	19. Erklæring ad artikel III-220	58
Delingen af Tyskland - transport	20. Erklæring ad artikel III-243	58
Forskning	21. Erklæring ad artikel III-248	58
Energi	22. Erklæring ad artikel III-256	58
Strafferet	23. Erklæring ad artikel III-273, stk. 2, andet afsnit	59
EU's Udenrigstjeneste	24. Erklæring ad artikel III-296	59
Internationale aftaler	25. Erklæring ad artikel III-325 om medlemsstaternes forhandling og indgåelse af internationale aftaler vedrørende området med frihed, sikkerhed og retfærdighed	59
Finansiel ramme	26. Erklæring ad artikel III-402, stk. 4	59
Uddybningsklausul	27. Erklæring ad artikel III-419	59
Mayottes status	28. Erklæring ad artikel IV-440, stk. 7	60
Officielle sprog	29. Erklæring ad artikel IV-448, stk. 2	60
EU Topmøder efter afvisning	30. Erklæring om ratifikationen af traktaten om en forfatning for Europa	60
Erklæringer om protokollerne	B. Erklæringer vedrørende protokoller knyttet som bilag til forfatningen	61
	Erklæringer vedrørende protokollen om tiltrædelsestraktaterne og -akterne for Kongeriget Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland, Den Helleniske Republik,	61

	Kongeriget Spanien og Republikken Portugal samt Republikken Østrig, Republikken Finland og Kongeriget Sverige	
Ålandsøerne	31. Erklæring om Ålandsøerne	61
Det samiske folk	32. Erklæring om det samiske folk	61
Tiltrædelseslande 2004	Erklæringer i forbindelse med protokollen vedrørende tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik	62
UK's base i Cypern	33. Erklæring om de baseområder i Cypern, hvorover Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland udøver overhøjhed	62
Kommissionen om Cypern	34. Erklæring fra Kommissionen om de baseområder i Cypern, hvorover Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland udøver overhøjhed	63
Ignalina-kernekræftværket	35. Erklæring om Ignalina-kernekræftværket i Litauen	63
Kaliningrad transit	36. Erklæring om persontransit over land mellem Kaliningrad-regionen og andre dele af Den Russiske Føderation	64
Kernekræftværket i Slovakiet	37. Erklæring om Bohunice V1-kernekræftværkets enhed 1 og enhed 2 i Slovakiet	65
Delingen af Cypern	38. Erklæring om Cypern	66
Danske forbehold	39. Erklæring om protokollen om Danmarks stilling	67
Bulgarien og Rumænien	40. Erklæring om protokollen om overgangsbestemmelser vedrørende Unionens institutioner og organer	67
Tilbagestående regioner i Italien	41. Erklæring om Italien	68

	Erklæringer fra medlemsstaterne	70
Hollandsk netto-betaling	42. Erklæring fra Kongeriget Nederlandene ad artikel I-55	70
Nederlandske Antiller	43. Erklæring fra Kongeriget Nederlandene ad artikel IV-440	70
Atom traktat	44. Erklæring fra Forbundsrepublikken Tyskland, Irland, Republikken Ungarn, Republikken Østrig og Kongeriget Sverige	70
Gibraltar	45. Erklæring fra Kongeriget Spanien og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland	70
UK "statsborgere"	46. Erklæring fra Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland om definitionen af udtrykket "statsborgere"	71
Spanien om EU statsborgerskab	47. Erklæring fra Kongeriget Spanien om definitionen af udtrykket "statsborgere"	71
UK om EP's stemmeret	48. Erklæring fra Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland om stemmeretten ved valg til Europa-Parlamentet	71
Belgiens nationale parlamenter	49. Erklæring fra Kongeriget Belgien om de nationale parlamenter	71
Stavning af euro	50. Erklæring fra Republikken Letland og Republikken Ungarn om, hvordan navnet på den fælles valuta skal skrives i traktaten om en forfatning for Europa.	72

Erklæringer er ikke en del af forfatningen og binder ikke juridisk

EU-rettens forrang gælder også i dag

Dialog mellem EF-domstolen i Luxemburg og Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg

EF-Domstol har forrang over Menneskerettighedsdomstolen

Valg af formænd

Geografiske hensyn ved valg til formandsposter – EU-Parlamentet undtaget

Snarlig påbegyndelse af nyt system om formandskabet i Rådet

A. ERKLÆRINGER VEDRØRENDE FORFATNINGENS BESTEMMELSER

1. Erklæring ad artikel I-6

Konferencen fastslår, at artikel I-6 afspejler eksisterende retspraksis i De Europæiske Fællesskabers Domstol og Retten i Første Instans.

2. Erklæring ad artikel I-9, stk. 2

Konferencen er enig om, at Unionens tiltrædelse af den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder bør tilrettelægges på en sådan måde, at EU-rettens særlige karakteristika bevares. Konferencen noterer sig i den forbindelse, at der foregår en regelmæssig dialog mellem Den Europæiske Unions Domstol og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, en dialog, der vil kunne styrkes, når Unionen tiltræder denne konvention.

3. Erklæring ad artikel I-22, I-27 og I-28

Ved valget af de personer, der skal beklæde posterne som formand for Det Europæiske Råd, formand for Kommissionen og EU-udenrigsminister, tages der passende hensyn til nødvendigheden af at respektere de geografiske og befolkningsmæssige forskelle i Unionen og dens medlemsstater.

4. Erklæring ad artikel I-24, stk. 7, om Det Europæiske Råds afgørelse om udøvelsen af formandskabet for Rådet

Konferencen erklærer, at Rådet bør påbegynde forberedelsen af den europæiske afgørelse om fastsættelse af gennemførelsesforanstaltningerne for Det Europæiske Råds europæiske afgørelse om udøvelsen af formandskabet for Rådet, så snart traktaten om en forfatning for Europa er undertegnet, og at det bør godkendes inden seks måneder. Der er udarbejdet nedenstående udkast til Det Europæiske Råds europæiske afgørelse, som skal vedtages på nævnte traktats ikrafttrædelsesdato:

Udkast til Det Europæiske Råds europæiske afgørelse om udøvelsen af formandskabet for Rådet.

ARTIKEL 1

3 medlemsstater deler 18 måneder.

1. Formandskabet for Rådet, undtagen i sammensætningen for udenrigsanliggender, varetages af på forhånd sammensatte grupper på tre medlemsstater i en periode på 18 måneder. Disse grupper sammensættes ved ligelig rotation mellem medlemsstaterne under hensyn til deres forskelligartethed og den geografiske balance i Unionen.

6 måneder hver.

2. Hvert medlem af gruppen varetager på skift i en periode på 6 måneder formandskabet for alle rådssammensætninger, undtagen udenrigsanliggender. De øvrige medlemmer af gruppen bistår formandskabet på alle dets ansvarsområder på grundlag af et fælles program. Medlemmerne af gruppen kan indbyrdes træffe afgørelse om alternative ordninger.

ARTIKEL 2

COREPER

Formandskabet for Komitéen af Faste Repræsentanter for Medlemsstaternes regeringer varetages af en repræsentant for den medlemsstat i gruppen, der varetager formandskabet for Rådet for Almindelige Anliggender.

Udenrigsministeren

Formandskabet for Den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité varetages af en repræsentant for EU-udenrigsministeren.

Formandskabet for de organer, der forbereder arbejdet i de forskellige rådssammensætninger, undtagen udenrigsanliggender, påhviler den medlemsstat i gruppen, der varetager formandskabet for den pågældende rådssammensætning, medmindre der i henhold til artikel 4 træffes anden afgørelse.

ARTIKEL 3

Flerårig planlægning

Rådet for Almindelige Anliggender sikrer sammenhæng og kontinuitet i de forskellige rådssammensætnings arbejder inden for rammerne af en flerårig planlægning i samarbejde med Kommissionen. De medlemsstater, der har formandskabet, træffer med bistand fra Generalsekretariatet for Rådet alle nødvendige foranstaltninger med henblik på tilrettelæggelsen og en hensigtsmæssig afvikling af Rådets arbejde.

ARTIKEL 4

Europæisk afgørelse om gennemførelsesforanstaltninger med kvalificeret flertal

Det Europæiske Råd vedtager en europæisk afgørelse om fastsættelse af gennemførelsesforanstaltningerne til nærværende afgørelse.

Beslutning vedtages, når forfatningen træder i kraft

Konferencen erklærer, at den europæiske afgørelse om gennemførelsen af artikel I-25 vil blive vedtaget af Rådet på den dato, hvor traktaten om en forfatning for Europa træder i kraft. Der er udarbejdet nedenstående udkast til afgørelse:

Udkast til Rådets europæiske afgørelse om gennemførelse af artikel I-25

RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION HAR –

ud fra følgende betragtninger:

"Nice-systemet" indtil 31. oktober 2009 (kvalificeret flertal = 232 af 321 stemmer)

Smidig overgang til nyt system med kvalificeret flertal

(1) Der bør vedtages bestemmelser, der giver mulighed for en smidig overgang fra systemet med beslutningstagning med kvalificeret flertal i Rådet - som defineret i Nice-traktaten og omhandlet i artikel 2, stk. 2, i protokollen om overgangsbestemmelser vedrørende Unionens institutioner og organer, der er knyttet som bilag til forfatningen, og som fortsat skal finde anvendelse indtil den 31. oktober 2009 - til afstemningssystemet i forfatningens artikel I-25, der skal finde anvendelse fra den 1. november 2009.

(2) Der mindes om, at det er Rådets praksis at gøre alt for at styrke den demokratiske legitimitet af retsakter, der vedtages med kvalificeret flertal.

(3) Det skønnes hensigtsmæssigt at opretholde denne afgørelse, så længe det er nødvendigt for at sikre en smidig overgang til det nye afstemningssystem, der er fastsat i forfatningen –

TRUFFET FØLGENDE AFGØRELSE:

ARTIKEL 1

Fra 1. november 2009: I princippet gælder I-25

Hvis medlemmer af Rådet, der repræsenterer:

- a) mindst tre fjerdedele af den befolkningsandel eller
- b) mindst tre fjerdedele af det antal medlemsstater,

MEN - politisk mulighed for at blokere forslaget, hvis et mindretal, der repræsenterer enten $\frac{3}{4}$ af

der kræves for at udgøre et blokerende mindretal ved anvendelse af

*den samlede befolkning
eller af medlemslandene*

artikel I-25, stk. 1, første afsnit, tilkender giver, at de modsætter sig Rådets vedtagelse af en retsakt med kvalificeret flertal, drøfter Rådet spørgsmålet.

ARTIKEL 2

*Derefter må Rådet gøre
sit yderste for at finde
tilfredsstillende løsning*

Under disse drøftelser gør Rådet sit yderste for, inden for en rimelig tidsfrist og uden at dette berører obligatoriske tidsfrister, der er fastsat i EU-retten, at finde en tilfredsstillende løsning, der skal imødekomme ønsker fremsat af de medlemmer af Rådet, der er omhandlet i artikel 1.

ARTIKEL 3

*Rådets formand og
Kommissionen prøver at
finde løsning*

Med henblik herpå tager Rådets formand med bistand fra Kommissionen og under overholdelse af Rådets forretningsorden de nødvendige initiativer med henblik på at skabe et bredere grundlag for enighed i Rådet. Rådets medlemmer bistår formanden hermed.

ARTIKEL 4

*Virkning den 1.
november 2009 og
forbliver i kraft indtil
2014*

Denne afgørelse får virkning den 1. november 2009. Den forbliver i kraft mindst indtil 2014. Derefter kan Rådet vedtage en europæisk afgørelse, der ophæver den.

Mindre kommission

6. Erklæring ad artikel I-26

*Da ikke alle
medlemsstater er
repræsenteret i
Kommissionen, skal der
være fuld åbenhed til
medlemsstaterne*

Konferencen mener, at Kommissionen, når den ikke længere omfatter statsborgere fra alle medlemsstater, bør være særlig opmærksom på nødvendigheden af at sikre fuld åbenhed i forbindelserne med alle medlemsstater. Kommissionen bør derfor have tætte kontakter med alle medlemsstater, uanset om de har en statsborger som medlem af Kommissionen, og den bør i den forbindelse være særlig opmærksom på nødvendigheden af at dele informationer med og konsultere alle medlemsstater.

*Tage hensyn til de
politiske, sociale og
økonomiske realiteter i
alle medlemsstater*

Konferencen mener desuden, at Kommissionen bør træffe alle nødvendige foranstaltninger for at sikre, at der tages fuldt hensyn til de politiske, sociale og økonomiske realiteter i alle medlemsstater, herunder dem, der ikke har en statsborger som medlem af Kommissionen. Disse foranstaltninger bør bl.a. sikre, at der tages hensyn til disse medlemsstaters holdning ved indførelse af passende organisatoriske arrangementer.

Valg af kommissions- formanden

7. Erklæring ad artikel I-27

Både Rådet og EU-Parlamentet medvirker til at finde kandidater til kommissionsformandsposten

Efter konferencens opfattelse har Europa-Parlamentet og Det Europæiske Råd i overensstemmelse med forfatningens bestemmelser et fælles ansvar for, at den proces, der fører til valg af formanden for Europa-Kommissionen, forløber hensigtsmæssigt. Forud for afgørelsen i Det Europæiske Råd foretager repræsentanter for Europa-Parlamentet og Det Europæiske Råd derfor de nødvendige høringer inden for de rammer, der anses for mest velegnede. I overensstemmelse med artikel I-27, stk. 1, skal disse høringer vedrøre profilen for kandidaterne til posten som formand for Kommissionen under hensyntagen til valget til Europa-Parlamentet. De nærmere retningslinjer for disse høringer kan fastsættes i god tid efter fælles aftale mellem Europa-Parlamentet og Det Europæiske Råd.

Nationale eksperter

Lamfalussy-procedure

Brug af eksperter fra medlemslande i arbejdsgrupper

8. Erklæring ad artikel I-36

Konferencen tager til efterretning, at Kommissionen i overensstemmelse med sin faste praksis også fremover agter at søge bistand fra eksperter udnævnt af medlemsstaterne, når den udarbejder sine udkast til delegerede europæiske forordninger på området finansielle tjenesteydelser.

Solidaritetsartikel

Medlemsstat fri til at vælge, hvorledes de vil opfylde solidaritetsforpligtelse

9. Erklæring ad artikel I-43 og III-329

Med forbehold af de foranstaltninger, som Unionen vedtager for at opfylde sin solidaritetsforpligtelse over for en medlemsstat, der udsættes for et terrorangreb eller er offer for en naturkatastrofe eller en menneskeskabt katastrofe, er det ikke hensigten med nogen af bestemmelserne i forfatningens artikel I-43 og III-329 at anfægte andre medlemsstaters ret til at vælge de mest passende midler til at opfylde deres egen solidaritetsforpligtelse over for den pågældende medlemsstat.

Personoplysninger

Regler om beskyttelse af personoplysninger skal tage hensyn til den nationale sikkerhed

10. Erklæring ad artikel I-51

Konferencen erklærer, at når der på grundlag af artikel I-51 skal vedtages regler om beskyttelse af personoplysninger, der kan have direkte indvirkning på den nationale sikkerhed, skal der tages behørigt hensyn til spørgsmålets særlige karakteristika. Den erindrer om, at den nugældende lovgivning (jf. navnlig direktiv 95/46/EF) indeholder specifikke undtagelser i denne henseende.

Unionen og dens små

11. Erklæring ad artikel I-57

nabolande

Tage særlig hensyn til små naboer (Andorra, Monaco, San Marino, Vatikanet og Liechtenstein)

Unionen tager hensyn til den særlige situation for de små lande, der har specifikke naboforbindelser med Unionen.

Forklaringer til Chartret

Reference til forklaringerne til chartret der er et fortolkningsbidrag

værdifuldt fortolkningsinstrument

12. Erklæring vedrørende forklaringerne til chartret om grundlæggende rettigheder

Konferencen noterer sig forklaringerne til chartret om grundlæggende rettigheder, der blev udarbejdet under præsidiets for den forsamling, der udarbejdede chartret, og ajourført under Det Europæiske Konvents præsidiiums ansvar, således som disse forklaringer følger nedenfor.

**FORKLARINGER TIL CHARTRET
OM GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER**

Disse forklaringer blev oprindeligt udarbejdet under præsidiets for den forsamling, der udarbejdede chartret om grundlæggende rettigheder. De er blevet ajourført under Det Europæiske Konvents præsidiiums ansvar i lyset af de udkast til tilpasninger, som konventet har foretaget i charterteksten (især i artikel 51 og 52¹) og videreudviklingen af EU-retten. Selv om forklaringerne ikke i sig selv har retskraft, udgør de et værdifuldt fortolkningsinstrument beregnet til nærmere præcisering af chartrets bestemmelser.

¹ Artikel II-III og II-112 i forfatningen.

PRÆAMBEL

De europæiske folk har med skabelsen af en stadig tættere sammenslutning besluttet at dele en fredelig fremtid, der bygger på fælles værdier.

Unionen, der er sig sin åndelige og etiske arv bevidst, bygger på de udelelige og universelle værdier: menneskets værdighed, frihed, lighed og solidaritet; den bygger på demokrati- og retsstatsprincippet. Den sætter mennesket i centrum for sit virke med indførelsen af unionsborgerskabet og skabelsen af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

Unionen bidrager til bevarelsen og udviklingen af disse fælles værdier under hensyn til de europæiske folks forskelligartede kulturer og traditioner samt til medlemsstaternes nationale identitet og organisering af deres offentlige myndigheder på nationalt, regionalt og lokalt plan; den søger at fremme en afbalanceret og bæredygtig udvikling og sikrer fri bevægelighed for personer,

tjenesteydelser, varer og kapital samt etableringsfrihed.

Med henblik herpå er det nødvendigt at styrke beskyttelsen af de grundlæggende rettigheder på baggrund af samfundsudviklingen, de sociale fremskridt og den videnskabelige og teknologiske udvikling ved at gøre disse rettigheder mere synlige i et charter.

Dette charter bekræfter under hensyn til Unionens kompetencer og opgaver samt nærhedsprincippet de rettigheder, der bl.a. følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner og internationale forpligtelser, den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, de socialpagter, som Unionen og Europarådet har vedtaget, samt Den Europæiske Unions Domstols og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis. Chartret vil i den forbindelse blive fortolket af Unionens og medlemsstaternes domstole under behørig hensyntagen til de forklaringer, der blev udarbejdet under præsidiets for den forsamling, der udarbejdede chartret, og ajourført under Det Europæiske Konvents præsidiiums ansvar.

Disse rettigheder medfører ansvar og pligter såvel over for andre mennesker som over for det menneskelige fællesskab og de kommende generationer.

Unionen anerkender således nedennævnte rettigheder, friheder og principper.

AFSNIT I

VÆRDIGHED

ARTIKEL 1²

Den menneskelige værdighed

² Artikel II-61 i forfatningen.

Den menneskelige værdighed er ukrænkelig. Den skal respekteres og beskyttes.

Forklaring

Den menneskelige værdighed er ikke blot en grundlæggende rettighed i sig selv, men udgør selve fundamentet for de grundlæggende rettigheder. Verdenserklæringen om menneskerettigheder af 1948 stadfæster den menneskelige værdighed i sin indledning: "... da anerkendelse af den mennesket iboende værdighed og af de lige og ufortabelige rettigheder for alle

***Værdighed del af EU-
retten***

medlemmer af den menneskelige familie er grundlaget for frihed, retfærdighed og fred i verden". I sin dom af 9. oktober 2001 i sag C-377/98, Kongeriget Nederlandene mod Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union, præmis nr. 70-77, Sml. 2001, s. 7079, bekræftede Domstolen, at en grundlæggende ret til menneskelig værdighed er et element i EU-retten.

Derfor kan ingen af de rettigheder, der er fastlagt i dette charter, anvendes til at krænke et andet menneskes værdighed, og den menneskelige værdighed hører til substansen af de rettigheder, der er fastlagt i dette charter. Den kan derfor heller ikke krænkes ved begrænsning af en rettighed.

Artikel II-62
Ret til livet

ARTIKEL 2³

Ret til livet

³ Artikel II-62 i forfatningen.

1. Ethvert menneske har ret til livet.
2. Ingen må idømmes dødsstraf eller henrettes.

Dødsstraf ikke tilladt

Forklaring

1. Stk. 1 i denne artikel bygger på artikel 2, stk. 1, første punktum, i den europæiske menneskerettighedskonvention (EMK), der har følgende ordlyd:

"Stk. 1. Ethvert menneskes ret til livet skal beskyttes ved lov ..."

2. Konventionens artikel 2, andet punktum, der omhandler dødsstraf, er blevet erstattet af artikel 1 i protokol nr. 6 til EMK, der er affattet således:

"Dødsstraffen skal afskaffes. Ingen må idømmes en sådan straf eller henrettes".

Charterets artikel 2, stk. 2⁴, bygger på denne bestemmelse.

⁴ Artikel II-62, stk. 2, i forfatningen.

3. Bestemmelserne i chartrets artikel 2⁵ svarer til ovennævnte artikler i EMK og tillægsprotokollen. De har samme betydning og omfang i medfør af chartrets artikel 52, stk. 3⁶. De "negative" definitioner, der findes i konventionen, skal således betragtes som ligeledes indeholdt i chartret:

⁵ Artikel II-62 i forfatningen.

⁶ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

Undtagelser:

- under forsvar af en
anden person
- under en lovlige
anholdelse

- under undertrykkelse af
optøjer og opstande

I krigstider

*Fysisk og mental
integritet*

Del af

a) Artikel 2, stk. 2, i EMK:

"Berøvelse af livet betragtes ikke som sket i modstrid med denne artikel, når den er en følge af magtanvendelse, der ikke går ud over det absolut nødvendige

a) for at forsvare nogen mod ulovlig vold;

b) for at iværksætte en lovlige anholdelse eller forhindre flugt fra lovlige frihedsberøvelse;

c) for lovligt at undertrykke optøjer eller opstand."

b) Artikel 2 i protokol nr. 6 til EMK:

"En stat kan i sin lovgivning foreskrive dødsstraf for handlinger, der er begået i krigstid eller under overhængende fare for krig; en sådan straf må kun anvendes i de tilfælde, der er fastsat i loven og i overensstemmelse med dens bestemmelser ...".

ARTIKEL 3⁷

Ret til respekt for menneskets integritet

⁷ Artikel II-63 i forfatningen.

1. Enhver har ret til respekt for sin fysiske og mentale integritet.
2. I forbindelse med lægevidenskab og biologi skal især følgende respekteres:
  - a) frit og informeret samtykke fra den berørte person i overensstemmelse med lovens bestemmelser
  - b) forbud mod racehygiejnisk praksis, navnlig praksis, der har til formål at udvælge mennesker
  - c) forbud mod kommercialisering af menneskekroppen og dele heraf som sådan
  - d) forbud mod reproduktiv kloning af mennesker.

Forklaring

1. I sin dom af 9. oktober 2001 i sag C-377/98, Kongeriget Nederlandene mod Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union, præmis nr. 70 og 78-80, Sml. 2001,

Kloning

s. 7079, bekræftede Domstolen, at en grundlæggende ret til menneskelig værdighed er et element i EU-retten, og at den inden for lægevidenskab og biologi omfatter donors og modtagerens frie og informerede samtykke.

2. Principperne i chartrets artikel 3⁸ findes allerede i konventionen om menneskerettigheder og biomedicin, der blev vedtaget inden for rammerne af Europarådet (STE 164 og tillægsprotokol STE 168). Chartret skal ikke fravige disse principper og forbyder altså kun reproduktiv kloning. Den hverken tillader eller forbyder andre former for kloning. Den forhindrer altså ikke lovgiverne i at forbyde de øvrige former for kloning.

⁸ Artikel II-63 i forfatningen.

3. Omtalen af racehygiejnisk praksis, navnlig praksis, der har til formål at udvælge mennesker, tager sigte på tænkte situationer, hvor der tilrettelægges og gennemføres udvælgelsesprogrammer, der f.eks. indebærer steriliseringer, tvangsgraviditeter, etniske tvangsægteskaber osv., alt sammen handlinger, der betragtes som internationale forbrydelser i henhold til Rom-statutten for Den Internationale Straffedomstol, der blev vedtaget den 17. juli 1998 i Rom (jf. artikel 7, stk. 1, litra g).

ARTIKEL 4⁹

Tortur og umenneskelig behandling

Forbud mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf

⁹ Artikel II-64 i forfatningen.

Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Forklaring

Den ret, der fastlægges i artikel 4¹⁰, svarer til den ret, der er sikret igennem artikel 3 i EMK, hvis affattelse er identisk: "Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf." I henhold til chartrets artikel 51, stk. 3¹¹, har den samme betydning og omfang som denne artikel.

¹⁰ Artikel II-64 i forfatningen.

¹¹ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

ARTIKEL 5¹²

Slaveri og tvangsarbejde

Forbud mod slaveri og tvangsarbejde

¹² Artikel II-65 i forfatningen.

1. Ingen må holdes i slaveri eller trældom.
2. Ingen må pålægges at udføre tvangs- eller pligtarbejde.
3. Menneskehandel er forbudt.

Forklaring

1. Den ret, der fastlægges i artikel 5 ¹³, stk. 1 og 2, svarer til den enslydende artikel 4, stk. 1 og 2, i EMK. Den har altså samme betydning og omfang som denne artikel i overensstemmelse med chartrets artikel 52, stk. 3 ¹⁴. Heraf følger:

¹³ Artikel II-65 i forfatningen.

¹⁴ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

- ingen begrænsning kan lovligt berøre den ret, der er fastsat i stk. 1.
- begrebet "tvangs- eller pligtarbejde" i stk. 2 skal forstås under hensyntagen til de "negative" definitioner i artikel 4, stk. 3, i EMK:

Omfatter ikke:

"Ved anvendelse af denne artikel omfatter udtrykket "tvangs- eller pligtarbejde" ikke:

- *Fængsel*

- a) arbejde, som sædvanligvis forlanges udført under frihedsberøvelse i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 5 i denne konvention, eller under betinget løsladelse fra sådan frihedsberøvelse;

- *Militær*

- b) tjeneste af militær karakter eller, for så vidt angår personer, der er militærnægtere af samvittighedsgrunde i lande, hvor dette anerkendes, tjeneste, der erstatter tvungen militærtjeneste;

- *Nødstilstande*

- c) tjeneste, der pålægges i tilfælde af nødstilstand eller ulykker, der truer samfundets eksistens eller velfærd;

- *Borgerpligter*

- d) arbejde eller tjeneste, der hører til de normale borgerpligter."

- *Menneskehandel*

2. Stk. 3 er en umiddelbar følge af den menneskelige værdighed og tager hensyn til den senere tids udvikling inden for organiseret kriminalitet, f.eks. lukrativ organiseret illegal indvandring eller organiseret seksuel udnyttelse. Bilaget til Europol-konventionen indeholder følgende definition, der

Illegal indvandring og seksuel udnyttelse

tager sigte på menneskehandel med henblik på seksuel udnyttelse: "- ved "menneskehandel" forstås det forhold, at et menneske underkastes en anden persons faktiske og ulovlige magt ved hjælp af vold eller trusler eller ved misbrug af et autoritetsforhold med henblik på bl.a. at udnytte andre til prostitution, at udnytte mindreårige og anvende seksuel vold over for dem eller at opnå økonomisk vinding ved andres afståelse af børn". Kapitel VI i konventionen om gennemførelse af Schengen-aftalen, der er integreret i den gældende EU-ret, og som Det Forenede Kongerige og Irland deltager i, indeholder i artikel 27, stk. 1, følgende formulering, der tager sigte på organiseret illegal indvandring: "De kontraherende parter forpligter sig til at indføre passende sanktioner over for alle, der i berigelsesøjemed hjælper eller søger at hjælpe en udlænding med at indrejse i eller opholde sig på en kontraherende parts område i strid med denne parts lovgivning om udlændinges indrejse og ophold". Den 19. juli 2002 vedtog Rådet rammeafgørelse (2002/629/RIA) om bekæmpelse af menneskehandel (EFT L 203 af 1.8.2002, s. 1), der i artikel 1 nærmere fastlægger, hvilke lovovertrædelser i forbindelse med menneskehandel med sigte på udnyttelse som arbejdskraft eller seksuel udnyttelse medlemsstaterne skal gøre strafbare i henhold til nævnte rammeafgørelse.

AFSNIT II

FRIHEDER

ARTIKEL 6¹⁵

Frihed og sikkerhed

Ret til frihed og sikkerhed

¹⁵ Artikel II-66 i forfatningen.

Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed.

Forklaring

De rettigheder, der er omhandlet i artikel 6¹⁶, svarer til dem, der er sikret ved artikel 5 i EMK og har altså ifølge chartrets artikel 52, stk. 3¹⁷, samme betydning og omfang. Det følger heraf, at lovlige begrænsninger heraf ikke må være mere omfattende end dem, der er tilladt i EMK ifølge ordlyden af artikel 5:

¹⁶ Artikel II-66 i forfatningen.

¹⁷ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

Undtagelser:

"Stk. 1. Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Ingen må berøves friheden undtagen i følgende tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne

<p>- lovlig frihedsberøvelse</p>	<p>overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde:</p>
<p>- lovlig anholdelse</p>	<p>a) <u>lovlig frihedsberøvelse</u> af en person efter domfældelse af en kompetent domstol;</p>
	<p>b) <u>lovlig anholdelse</u> eller anden frihedsberøvelse af en person for ikke at efterkomme en domstols lovlige påbud eller for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse;</p>
	<p>c) lovlig anholdelse eller anden frihedsberøvelse af en person med det formål at stille ham for den kompetente retlige myndighed, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en forbrydelse, eller rimelig grund til at anse det for nødvendigt at <u>hindre ham i at begå en forbrydelse eller i at flygte</u> efter at have begået en sådan;</p>
	<p>d) frihedsberøvelse af en mindreårig ifølge lovlig afgørelse med det formål at føre tilsyn med hans opdragelse eller lovlig frihedsberøvelse for at stille ham for den kompetente retlige myndighed;</p>
<p>- hindring af smitsomme sygdomme</p>	<p>e) lovlig frihedsberøvelse af personer for at <u>hindre</u> spredning af <u>smitsomme sygdomme</u>, af personer, der er <u>sindssyge</u>, <u>alkoholikere</u>, <u>narkomaner</u> eller <u>vagabonder</u>;</p>
<p>- uretmæssig indtrængen ind i et land</p>	<p>f) lovlig anholdelse eller anden frihedsberøvelse af en person for at hindre ham i <u>uretmæssigt at trænge ind i landet</u> eller af en person, mod hvem der tages skridt til udvisning eller udlevering.</p>
<p>Den anholdtes rettigheder</p>	<p>2. Enhver, der <u>anholdes</u>, skal <u>snarest muligt</u> og på et sprog, som han forstår, <u>underrettes</u> om grundene til anholdelsen og om enhver sigtelse mod ham.</p>
<p>- ret til at blive stillet for en dommer</p>	<p>3. Enhver, der <u>anholdes</u> eller frihedsberøves i henhold til bestemmelserne i denne artikels stk. 1, litra c), skal <u>uførtøvet stilles for en dommer</u> eller anden øvrighedsperson, der ved lov er bemyndiget til at udøve domsmyndighed, og skal være berettiget til at få sin sag pådømt inden for en rimelig frist, eller til at blive løsladt i afventning af rettergangen. Løsladelsen kan gøres betinget af sikkerhed for, at den pågældende giver møde under rettergangen.</p>
<p>- ret til at indbringe sagen for en domstol</p>	<p>4. Enhver, der berøves friheden ved anholdelse eller anden tilbageholdelse, har <u>ret til at indbringe sagen for en domstol</u>, for at denne hurtigt kan træffe afgørelse om lovligheden af frihedsberøvelsen og beordre ham løsladt, hvis frihedsberøvelsen ikke er lovlig.</p>

- ret til erstatning

5. Enhver, der har været anholdt eller frihedsberøvet i strid med bestemmelserne i denne artikel, skal have ret til erstatning."

De i artikel 6¹⁸ omhandlede rettigheder skal navnlig respekteres, når Europa-Parlamentet og Rådet vedtager europæiske love og rammelove som led i det retlige samarbejde i straffesager på grundlag af forfatningens artikel III-270, III-271 og III-273, navnlig med henblik på at fastsætte fælles mindsteregler i forbindelse med de forskellige kategorier af lovovertrædelser, den dermed forbundne straf og visse retsplejeaspekter.

¹⁸ Artikel II-66 i forfatningen.

ARTIKEL 7¹⁹

Respekt af privatlivet

Respekt for privatliv og familieliv

¹⁹ Artikel II-67 i forfatningen.

Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin kommunikation.

Forklaring

De rettigheder, der sikres ved artikel 7²⁰, svarer til dem, der er sikret ved artikel 8 i EMK. For at tage hensyn til den tekniske udvikling er korrespondance ændret til "kommunikation".

²⁰ Artikel II-68 i forfatningen.

I henhold til artikel 52, stk. 3²¹, har denne ret samme betydning og omfang som den tilsvarende ret i EMK. Det følger heraf, at de begrænsninger, der lovligt kan foretages i disse rettigheder, er de samme, som dem, der accepteres inden for rammerne af denne artikel 8, hvori det hedder:

²¹ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

Undtagelser:

"1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

- for eksempel national sikkerhed

2. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder."

ARTIKEL 8²²

**Beskyttelse af
personoplysninger**

Beskyttelse af personoplysninger

²² Artikel II-68 i forfatningen.

*Ret til aktindsigt i
personlig data*

1. Enhver har ret til beskyttelse af personoplysninger, der vedrører ham/hende.
2. Disse oplysninger skal behandles rimeligt, til udtrykkeligt angivne formål og på grundlag af de berørte personers samtykke eller på et andet berettiget ved lov fastsat grundlag. Enhver har ret til adgang til indsamlede oplysninger, der vedrører ham/hende, og til berigtigelse heraf.
3. Overholdelsen af disse regler er underlagt en uafhængig myndigheds kontrol.

Uafhængig kontrol

Forklaring

Denne artikel er baseret på EF-traktatens artikel 286 og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 281 af 23.11.1995, s. 31) samt på EMK's artikel 8 og Europarådets konvention om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger af 28. januar 1981, som alle medlemsstaterne har ratificeret. EF-traktatens artikel 286 er nu erstattet af forfatningens artikel I-51. Der henvises endvidere til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 45/2001 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger i Fællesskabets institutioner og organer og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 8 af 12.1.2001). Ovennævnte direktiv og forordning indeholder betingelser og begrænsninger for udøvelsen af retten til beskyttelse af personoplysninger.

ARTIKEL 9²³

Ret til at stifte familie

Ret til at indgå ægteskab og ret til at stifte familie

²³ Artikel II-69 i forfatningen.

Retten til at indgå ægteskab og retten til at stifte familie sikres i overensstemmelse med de nationale love om udøvelsen af denne ret.

Forklaring

Denne artikel bygger på artikel 12 i EMK, der lyder således:
"Giftefærdige mænd og kvinder har ret til at indgå ægteskab og stifte

*Chartret hverken
forbyder eller tillader
homoseksuelle
ægteskaber*

familie i overensstemmelse med de nationale love om udøvelsen af denne ret." Affattelsen af denne ret er moderniseret, således at den også omfatter tilfælde, hvor den nationale lovgivning anerkender andre måder at stifte familie på end ved ægteskab. Denne artikel hverken forbyder eller foreskriver, at partnerskaber mellem personer af samme køn kan få samme status som ægteskab. Retten svarer altså til den, der er fastsat i EMK, men den kan gøres mere omfattende i henhold til national ret.

ARTIKEL 10 ²⁴

*Tanke-, samvittigheds-
og religionsfrihed*

Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed

²⁴ Artikel II-70 i forfatningen.

1. Enhver har ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro samt frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller tro gennem gudstjeneste, undervisning, andagt og overholdelse af religiøse skikke.
2. Retten til militærnægtelse af samvittighedsgrunde anerkendes i overensstemmelse med de nationale love om udøvelsen af denne ret.

Militærnægtelse

Forklaring

Begrænsninger

Den ret, der sikres ved stk. 1, svarer til den, der er sikret ved artikel 9 i den europæiske menneskerettighedskonvention, og har i henhold til artikel 52, stk. 3 ²⁵, samme betydning og omfang som denne. Begrænsningerne skal derfor være i overensstemmelse med konventionens artikel 9, stk. 2, hvori det hedder: "Frihed til at udøve sin religion eller tro skal kun kunne underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige tryghed, for at beskytte den offentlige orden, sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder."

²⁵ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

Den ret, der sikres ved stk. 2, svare til medlemsstaternes forfatningsmæssige traditioner og udviklingen i de nationale lovgivninger på dette punkt.

ARTIKEL 11 ²⁶

*Ytrings- og
informationsfrihed*

Ytrings- og informationsfrihed

²⁶ Artikel II-71 i forfatningen.

Ret til pluralisme

1. Enhver har ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser.
2. Mediefrihed og mediernes pluralisme respekteres.

Forklaring

1. Artikel 11 ²⁷ svarer til artikel 10 i EMK, der har følgende ordlyd:

²⁷ Artikel II-71 i forfatningen.

- "1. Enhver har ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker, uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser. Denne artikel forhindrer ikke stater i at kræve, at radio-, fjernsyns- eller filmforetagender kun må drives i henhold til bevilling.
2. Da udøvelsen af disse frihedsrettigheder medfører pligter og ansvar, kan den underkastes sådanne formaliteter, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden, for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder, for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger, eller for at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed."

Begrænsninger

I henhold til artikel 52, stk. 3 ²⁸, har denne ret samme betydning og omfang som den ret, der er sikret ved EMK. De begrænsninger, der kan foretages i denne ret, må altså ikke være mere omfattende end dem, der er fastsat i artikel 10, stk. 2, jf. dog de begrænsninger, som EU's konkurrenceret kan lægge på medlemsstaternes ret til at indføre bevillingsordninger, som omhandlet i artikel 10, stk. 1, tredje punktum, i EMK.

²⁸ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

2. Denne artikels stk. 2 ekspliciterer følgerne af stk. 1 for så vidt angår mediefrihed. Disse følger bygger på Domstolens retspraksis vedrørende fjernsyn, navnlig sag C-288/89 (dom af 25. juli 1991, Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda m.fl., Sml. 1991, s. I-4007) og på protokollen om offentlig radio- og tv-virksomhed i medlemsstaterne knyttet til EF-traktaten og nu til forfatningen samt

på Rådets direktiv 89/552/EF (jf. navnlig betragtning nr. 17).

ARTIKEL 12²⁹

Forsamlings- og foreningsfrihed

**Forsamlings- og
foreningsfrihed**

²⁹ Artikel II-72 i forfatningen.

*Politiske og faglige
sammenslutninger*

1. Enhver har ret til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed på alle niveauer, navnlig i forbindelse med politiske og faglige sammenslutninger og medborgersammenslutninger, hvilket indebærer, at enhver har ret til sammen med andre at oprette fagforeninger og at slutte sig hertil for at beskytte sine interesser.

EU politiske partier

2. Politiske partier på unionsplan bidrager til at udtrykke unionsborgernes politiske vilje.

Forklaring

1. Bestemmelserne i denne artikels stk. 1 svarer til artikel 11 i EMK, der har følgende ordlyd:

- "1. Enhver har ret til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed, herunder ret til at oprette og slutte sig til fagforeninger for at beskytte sine interesser.
2. Der må ikke gøres andre indskrænkninger i udøvelsen af disse rettigheder end sådanne, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed eller den offentlige tryghed, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder. Denne artikel skal ikke forhindre, at der pålægges medlemmer af de væbnede styrker, politiet eller statsadministrationen lovlige begrænsninger i udøvelsen af disse rettigheder."

*Begrænses for eksempel
pga. national sikkerhed*

Bestemmelserne i artikel 12, stk. 1³⁰, har samme betydning som dem, der er fastsat i EMK, men de er mere omfattende, da de finder anvendelse på alle niveauer, hvilket også omfatter det europæiske niveau. I henhold til chartrets artikel 52, stk. 3³¹, må begrænsninger i denne ret ikke være mere omfattende end dem, der betragtes som lovlige i medfør af artikel 11, stk. 2, i EMK.

³⁰ Artikel II-72 i forfatningen.

***Frihed for kunst og
videnskab***

Begrænsninger

Ret til uddannelse

***Obligatorisk
undervisning gratis***

***Frihed til at oprette
uddannelsesinstitutioner***

³¹ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

2. Denne ret bygger ligeledes på artikel 11 i fællesskabspagten om arbejdstagerens grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder.

3. Denne artikels stk. 2 svarer til artikel I-46, stk. 4, i forfatningen.

ARTIKEL 13 ³²

Frihed for kunst og videnskab

³² Artikel II-73 i forfatningen.

Der er frihed for kunst og videnskabelig forskning. Den akademiske frihed respekteres.

Forklaring

Denne ret er først og fremmest afledt af tanke- og ytringsfriheden. Den udøves under overholdelse af artikel 1 ³³ og kan underkastes de begrænsninger, der er tilladt ifølge artikel 10 i EMK.

³³ Artikel II-61 i forfatningen.

ARTIKEL 14 ³⁴

Ret til uddannelse

³⁴ Artikel II-74 i forfatningen.

1. Enhver har ret til uddannelse samt til adgang til erhvervsuddannelse og efter- og videreuddannelse.

2. Denne ret omfatter muligheden for gratis at følge den obligatoriske undervisning.

3. Friheden til at oprette uddannelsesinstitutioner under overholdelse af de demokratiske principper samt retten for forældre til at sikre sig, at deres børn undervises i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pædagogiske overbevisning, respekteres i henhold til de nationale love om udøvelsen af denne ret.

Forklaring

1. Denne artikel bygger såvel på medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner som på artikel 2 i tillægsprotokollen til EMK, der har følgende ordlyd: "Ingen må nægtes retten til uddannelse. Ved udøvelsen af de funktioner, som staten påtager sig i henseende til uddannelse

og undervisning, skal den respektere forældrenes ret til at sikre sig, at sådan uddannelse og undervisning sker i overensstemmelse med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning."

Man har fundet det nyttigt at udvide denne artikel til også at omfatte adgang til erhvervsuddannelse og efter- og videreuddannelse (jf. punkt 15 i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder og artikel 10 i socialpagten) samt at tilføje princippet om, at den obligatoriske skolegang skal være gratis. Således som dette princip er formuleret, betyder det blot, at alle børn for så vidt angår den obligatoriske skolegang skal have adgang til en institution, der er gratis. Det betyder ikke, at alle institutioner, herunder private, der tilbyder uddannelse eller erhvervsuddannelse og efter- og videreuddannelse, skal være gratis. Det betyder heller ikke, at visse særlige former for betalt undervisning er forbudt, hvis staten træffer foranstaltninger til at yde en økonomisk kompensation. Eftersom chartret finder anvendelse på EU, betyder det, at EU inden for rammerne af sine uddannelsespolitikker skal respektere, at obligatorisk skolegang skal være gratis, men det skaber naturligvis ikke nye kompetenceområder. Forældrenes ret skal fortolkes i forbindelse med bestemmelserne i artikel 24³⁵.

³⁵ Artikel II-84 i forfatningen.

2. Friheden til at oprette offentlige eller private uddannelsesinstitutioner er sikret som et af aspekterne af friheden til at oprette og drive egen virksomhed, men den er begrænset af respekten for de demokratiske principper og udøves efter bestemmelserne i de nationale lovgivninger.

ARTIKEL 15³⁶

Erhvervsfrihed

Erhvervsfrihed og ret til at arbejde

³⁶ Artikel II-75 i forfatningen.

1. Enhver har ret til at arbejde og til at udøve et frit valgt eller accepteret erhverv.

- i enhver medlemsstat

2. Enhver unionsborger har frihed til at søge beskæftigelse, arbejde, etablere sig og levere tjenesteydelser i alle medlemsstaterne.

3. Tredjelandssstatsborgere, der har tilladelse til at arbejde på medlemsstaternes område, har ret til samme arbejdsvilkår som unionsborgere.

Forklaring

Erhvervsfrihed som fastsat i artikel 15³⁷, stk. 1, anerkendes i Domstolens retspraksis (se bl.a. dom af 14. maj 1974, sag 4/73, Nold, præmis 12-14, Sml. 1974, s. 491, dom af 13. december 1979, sag 44/79, Hauer, Sml. 1979, s. 3727, og dom af 8. oktober 1986, sag 234/85, Keller, præmis 8, Sml. 1986, s. 2897).

³⁷ Artikel II-75 i forfatningen.

Dette stykke bygger også på artikel 1, stk. 2, i den europæiske socialpagt, der blev undertegnet den 18. oktober 1961 og er ratificeret af alle medlemsstaterne, og på punkt 4 i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder af 9. december 1989. Begrebet "arbejdsvilkår" skal forstås som i forfatningens artikel III-213.

Stk. 2 omhandler de tre friheder, der er sikret ved forfatningens artikel I-4 og III-133, III-137 og III-144, dvs. arbejdskraftens frie bevægelighed, etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser.

Stk. 3 er baseret på EF-traktatens artikel 137, stk. 3, fjerde led, der nu er erstattet af forfatningens artikel III-210, stk. 1, litra g), og på artikel 19, nr. 4, i den europæiske socialpagt, der blev undertegnet den 18. oktober 1961 og er ratificeret af alle medlemsstaterne. Altså finder chartrets artikel 52, stk. 2³⁸, anvendelse. Spørgsmålet om forhyring af søfolk med statsborgerskab i tredjelande på fartøjer, der sejler under en EU-medlemsstats flag, er reguleret i EU-retten og i medlemsstaternes lovgivning og praksis.

³⁸ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

ARTIKEL 16³⁹

Frihed til at oprette og drive egen virksomhed

³⁹ Artikel II-76 i forfatningen.

Friheden til at oprette og drive egen virksomhed anerkendes i overensstemmelse med EU-retten og national lovgivning og praksis.

Forklaring

Denne artikel er baseret på Domstolens retspraksis, der anerkender friheden til at udøve økonomisk virksomhed og handelsvirksomhed (se dom af 14. maj 1974, sag 4/73, Nold, præmis 14, Sml. 1974, s. 491, og dom af 27. september 1979, sag 230/78, SPA Eridania m.fl., præmis 20 og 31, Sml. 1979, s. 2749) og aftalefriheden (se bl.a. dom vedrørende Sukkerfabrikken Nykøbing, sag 151/78, præ-

Ret til at drive egen virksomhed

mis 19, Sml. 1979, s. 1, og dom af 5. oktober 1999, Spanien mod Kommissionen, C240/97, præmis 99, Sml. 1999 I, s. 6571), samt på forfatningens artikel I-3, stk. 2, der anerkender den fri konkurrence. Denne ret udøves naturligvis under overholdelse af EU-retten og medlemsstaternes lovgivning. Den kan underkastes de begrænsninger, der er fastsat i chartrets artikel 52, stk. 1 ⁴⁰.

⁴⁰ Artikel II-112, stk. 1, i forfatningen.

ARTIKEL 17 ⁴¹

Ejendomsret

Ejendomsret

⁴¹ Artikel II-77 i forfatningen.

Ekspropriation kun tilladt i samfundets interesse og mod rimelig erstatning

1. Enhver har ret til at besidde lovligt erhvervet ejendom, at anvende den, at træffe dispositioner hermed og at lade den gå i arv. Ingen må berøves sin ejendom, medmindre det skønnes nødvendigt i samfundets interesse, og det sker i de tilfælde og på de betingelser, der er fastsat ved lov, og mod rimelig og rettidig erstatning for tabet. Anvendelsen af ejendommen kan reguleres ved lov, i det omfang det er nødvendigt af hensyn til almenvellet.

Immaterialret

2. Intellektuel ejendomsret er beskyttet.

Forklaring

Denne artikel svarer til artikel 1 i tillægsprotokollen til EMK, der har følgende ordlyd:

"Enhver fysisk eller juridisk person har ret til respekt for sin ejendom. Ingen må berøves sin ejendom undtagen i samfundets interesse og i overensstemmelse med de betingelser, der er fastsat ved lov og følger af folkerettens almindelige principper.

Foranstående bestemmelser skal imidlertid ikke på nogen måde begrænse statens ret til at håndhæve sådanne love, som den anser for nødvendige for at overvåge, at ejendomsretten udøves i overensstemmelse med almenhedens interesse, eller for at sikre betaling af skatter, andre afgifter og bøder."

Der er tale om en grundlæggende rettighed, der findes i alle medlemsstaternes forfatninger. Den er stadfæstet mange gange i Domstolens retspraksis, først og fremmest i Hauer-dommen (13. december 1979, Sml. 1979, s. 3727). Affattelsen er blevet moderniseret, men i overensstemmelse med artikel 52, stk. 3 ⁴², har denne ret samme betydning og omfang som den, der er sikret ved EMK, og de begrænsninger, der er fastsat heri, må ikke overskrides.

⁴² Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

Beskyttelsen af intellektuel ejendomsret, der er et af aspekterne af

ejendomsretten, er udtrykkeligt nævnt i stk. 2 på grund af dens stigende betydning og på grund af den afledte EU-ret. Den intellektuelle ejendomsret omfatter ud over ophavsret også bl.a. patent- og varemærkeret samt beslægtede rettigheder. De garantier, der er fastsat i stk. 1, finder passende anvendelse på den intellektuelle ejendomsret.

Artikel 18 ⁴³

Asyl

Asylret

⁴³ Artikel II-78 i forfatningen.

Asylretten sikres under iagttagelse af reglerne i Genève-konventionen af 28. juli 1951 og protokollen af 31. januar 1967 om flygtnings retsstilling og i overensstemmelse med forfatningen.

Forklaring

Specielle tilfælde

- UK
- Irland
- Danmark

Denne artikel er baseret på EF-traktatens artikel 63, nu erstattet af forfatningens artikel III-266, hvorefter EU skal overholde Genève-flygtningekonventionen. Der henvises til bestemmelserne i protokollerne om Det Forenede Kongerige og Irland, der er knyttet til [Amsterdam-traktaten] forfatningen som bilag, samt om Danmark for at afgøre, i hvilket omfang disse medlemsstater gennemfører EU-retten på dette område, og i hvilket omfang denne artikel finder anvendelse på dem. Denne artikel respekterer protokollen om asyl, der er knyttet til forfatningen som bilag.

ARTIKEL 19 ⁴⁴

Udsendelse, udlevering og udlevering af personer

Beskyttelse i tilfælde af udsendelse, udvisning og udlevering

⁴⁴ Artikel II-79 i forfatningen.

Kollektiv udvisning forbudt

1. Kollektiv udvisning er forbudt.

Hjemsendelse til tortur ikke tilladt

2. Ingen må udsendes, udvises eller udleveres til en stat, hvor der er en alvorlig risiko for at blive idømt dødsstraf eller udsat for tortur eller anden umenneskelig eller nedværdigende straf eller behandling.

Forklaring

Denne artikels stk. 1 har for så vidt angår kollektive udvisninger samme betydning og omfang som artikel 4 i tillægsprotokol nr. 4 til EMK. Stykket skal sikre, at enhver afgørelse behandles specifikt, og at man ikke med én enkelt foranstaltning kan træffe afgørelse om at udvise samtlige personer, der har statsborgerskab i en bestemt stat (jf. også artikel 13 i konventionen om borgerlige og politiske rettigheder).

Stk. 2 inkorporerer Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols relevante retspraksis vedrørende artikel 3 i EMK (se dom af 17. december 1996, Ahmed mod Østrig, Sml. 1996, s. VI-2206, og dom af 7. juli 1989, Soering).

AFSNIT III

LIGESTILLING

ARTIKEL 20 ⁴⁵

Lighed for loven

Lighed for loven

Alle mennesker er lige for loven.

Forklaring

Denne artikel svarer til det generelle retsprincip, der er optaget i alle europæiske forfatninger, og som Domstolen har anerkendt som et grundlæggende princip i fællesskabsretten (dom af 13. november 1984, sag 283/83, Racke, Sml. 1984, s. 3791, dom af 17. april 1997, C-15/95, EARL, Sml. 1997, s. I-1961, og dom af 13. april 2000, sag 292/97, Karlsson, Sml. 2000, s. 2737).

⁴⁵ Artikel II-80 i forfatningen.

ARTIKEL 21 ⁴⁶

Ikke-forskelsbehandling

Ikke-forskelsbehandling

⁴⁶ Artikel II-81 i forfatningen.

*Al form for
forskelsbehandling
forbudt*

1. Enhver forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder, seksuel orientering eller ethvert andet forhold er forbudt.

*Forskelsbehandling
grundet nationalitet
forbudt*

2. Inden for forfatningens anvendelsesområde og med forbehold af dens særlige bestemmelser er enhver forskelsbehandling på grund af nationalitet forbudt.

Forklaring

Stk. 1 bygger på artikel 13 i EF-traktaten, nu erstattet af forfatningens artikel III-124, artikel 14 i EMK samt artikel 11 i konventionen om menneskerettigheder og biomedicin for så vidt angår arvemassen. I det omfang det falder sammen med artikel 14 i

EMK, anvendes det i overensstemmelse hermed.

Der er ikke nogen modstrid eller uforenelighed mellem stk. 1 og forfatningens artikel III-124, der har et andet anvendelsesområde og formål: artikel III-124 tildeler Unionen beføjelser til at vedtage retsakter, herunder harmonisering af medlemsstaternes love og bestemmelser, og til at bekæmpe visse former for forskelsbehandling, der er angivet udtømmende i denne artikel. Sådant lovgivning kan omfatte de nationale myndigheders indsats (samt forbindelserne mellem privatpersoner), der ligger inden for EU's beføjelser. Til gengæld indeholder artikel 21⁴⁷, stk. 1, ikke hjemmel til at vedtage love mod forskelsbehandling udøvet af medlemsstaterne eller privatpersoner på disse områder, og det indfører heller ikke et omfattende forbud mod forskelsbehandling på disse vidtrækkende områder. I stedet behandler det kun forskelsbehandling fra Unionens institutioners og organers side, når de selv udøver beføjelser, de har fået tildelt i henhold til andre artikler i forfatningens del I og III, og af medlemsstaterne, når de gennemfører EU-ret. Stk. 1 ændrer således ikke omfanget af de beføjelser, der tildeles i henhold til artikel III-124 eller fortolkningen af denne.

⁴⁷ Artikel II-81 i forfatningen.

Stk. 2 svarer til forfatningens artikel I-4, stk. 2, og skal anvendes i overensstemmelse med denne artikel.

ARTIKEL 22 ⁴⁸

***Kulturel, religiøs og
sproglig mangfoldighed***

Kulturel, religiøs og sproglig mangfoldighed

⁴⁸ Artikel II-82 i forfatningen.

Unionen respekterer den kulturelle, religiøse og sproglige mangfoldighed.

Forklaring

Denne artikel er baseret på artikel 6 i traktaten om Den Europæiske Union og på EF-traktatens artikel 151, stk. 1 og 4, der nu er erstattet af forfatningens artikel III-280, stk. 1 og 4, vedrørende kultur. Respekt for den kulturelle og sproglige mangfoldighed står nu i forfatningens artikel I-3, stk. 3. Artiklen er ligeledes inspireret af erklæring nr. 11 til Amsterdam-traktatens slutakt om kirkers og konfessionsløse organisationers status, der nu er indsat i forfatningens artikel I-52.

ARTIKEL 23 ⁴⁹

Ligestilling mellem

Ligestilling mellem kvinder og mænd

kvinder og mænd

⁴⁹ Artikel II-83 i forfatningen.

Der skal sikres ligestilling mellem kvinder og mænd på alle områder, herunder i forbindelse med beskæftigelse, arbejde og løn.

Positiv særbehandling

Princippet om ligestilling er ikke til hinder for opretholdelse eller vedtagelse af foranstaltninger, der giver det underrepræsenterede køn specifikke fordele.

Forklaring

Stk. 1 i denne artikel er baseret på artikel 2 og 3, stk. 2, i EF-traktaten, nu erstattet af forfatningens artikel I-3 og III-116, der har som formål, at Unionen skal fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, og på artikel 141, stk. 1, i EF-traktaten, der nu er erstattet af forfatningens artikel III-214, stk. 1. Det er inspireret af artikel 20 i den reviderede europæiske socialpakt af 3. maj 1996 og punkt 16 i fællesskabspagten om arbejdstagernes rettigheder.

Det er ligeledes baseret på artikel 141, stk. 3, i EF-traktaten, der nu er erstattet af forfatningens artikel III-214, stk. 3, og på artikel 2, stk. 4, i Rådets direktiv 76/207/EØF om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelser samt arbejdsvilkår.

Stk. 2 gengiver forfatningens artikel III-214, stk. 4, i en kortere formulering, hvorefter princippet om ligebehandling ikke er til hinder for opretholdelse eller vedtagelse af foranstaltninger, der tager sigte på at indføre specifikke fordele, der har til formål at gøre det lettere for det underrepræsenterede køn at udøve en erhvervsaktivitet eller at forebygge eller opveje ulemper i den erhvervs-mæssige karriere. I overensstemmelse med artikel 52, stk. 2⁵⁰, ændrer dette stykke ikke artikel III-214, stk. 4.

⁵⁰ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

ARTIKEL 24⁵¹

Børns rettigheder

Børns rettigheder

⁵¹ Artikel II-84 i forfatningen.

Ret til beskyttelse og omsorg samt udtrykke synspunkter

1. Børn har ret til den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for deres trivsel. De kan frit udtrykke deres synspunkter. Der tages hensyn hertil i forhold, der vedrører dem, i overensstemmelse med deres alder og modenhed.

2. I alle handlinger vedrørende børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner, skal barnets tarv

*Kontakt til begge
forældre*

komme i første række.

3. Ethvert barn har ret til regelmæssigt at have personlig forbindelse og direkte kontakt med begge sine forældre, medmindre dette er i modstrid med dets interesser.

Forklaring

Denne artikel er baseret på New York-konventionen om barnets rettigheder, der blev undertegnet den 20. november 1989 og er ratificeret af alle medlemsstaterne, særlig artikel 3, 9, 12, og 13 heri.

Med stk. 3 tages der højde for, at EU-retten som led i indførelsen af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed i civilretlige spørgsmål har grænseoverskridende virkninger, som hjemles ved forfatningens artikel III-269, og bl.a. kan omfatte samværret, så barnet kan bevare en personlig og direkte regelmæssig kontakt med begge sine forældre.

ARTIKEL 25 ⁵²

Ældres rettigheder

Ældres rettigheder

⁵² Artikel II-85 i forfatningen.

ret til at værdigt liv

Unionen anerkender og respekterer ældres ret til et værdigt og uafhængigt liv og til at deltage i det sociale og kulturelle liv.

Forklaring

Denne artikel er inspireret af artikel 23 i den reviderede europæiske socialpagt og artikel 24 og 25 i fællesskabspagten om arbejdstagernes arbejdsmarkeds-mæssige og sociale rettigheder. Deltagelsen i den sociale og kulturelle liv omfatter naturligvis deltagelse i det politiske liv.

ARTIKEL 26 ⁵³

*Integration af
handicappede*

Integration af mennesker med handicap

⁵³ Artikel II-86 i forfatningen.

*social og
erhvervs-mæssig
integration*

Unionen anerkender og respekterer retten for mennesker med handicap til at nyde godt af foranstaltninger, der skal sikre deres autonomi, deres sociale og erhvervs-mæssige integration og deres deltagelse i samfundslivet.

Forklaring

Princippet i denne artikel er baseret på artikel 15 i den europæiske socialpagt og bygger også på punkt 26 i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkeds-mæssige og sociale

rettigheder.

Solidaritet

AFSNIT IV

SOLIDARITET

ARTIKEL 27 ⁵⁴

*Arbejdstagers ret til
informationer*

Ret til information og høring af arbejdstagerne i virksomheden

⁵⁴ Artikel II-87 i forfatningen.

Arbejdstagerne eller deres repræsentanter skal på passende niveauer have sikkerhed for information og høring i god tid i de tilfælde og på de betingelser, der er fastsat i EU-lovgivningen og national lovgivning og praksis.

Forklaring

Denne artikel findes i den reviderede europæiske socialpagt (artikel 21) og fællesskabspagten om arbejdstagernes rettigheder (punkt 17 og 18). Den finder anvendelse på de betingelser, der er fastsat i EU-retten og i national ret. Referencen til passende niveauer henviser til de niveauer, der er fastsat i EU-retten eller i national ret og praksis, hvilket kan omfatte det europæiske niveau, når EU-retten fastsætter dette. Den gældende EU-ret på området er omfattende: det drejer sig om forfatningens artikel III-211 og III-212, direktiv 2002/14/EF (indførelse af en generel ramme for information og høring af arbejdstagerne i Det Europæiske Fællesskab), 98/59/EF (kollektive afskedigelser), 2001/23/EF (overførsel af virksomheder) og 94/45/EF (europæiske samarbejdsudvalg).

ARTIKEL 28 ⁵⁵

*Kollektive
overenskomster og
strejker*

Forhandlingsret og ret til kollektive skridt

⁵⁵ Artikel II-88 i forfatningen.

Arbejdstagere og arbejdsgivere eller deres respektive organisationer har i overensstemmelse med EU-lovgivningen og national lovgivning og praksis ret til at forhandle og indgå kollektive overenskomster på passende niveauer og i tilfælde af interessekonflikter ret til kollektive skridt, herunder strejke, for at forsvare deres interesser.

Forklaring

Denne artikel er baseret på artikel 6 i den europæiske socialpagt og på fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder (punkt 12-14). Retten til kollektive skridt er blevet anerkendt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol som et af elementerne i retten til at organisere sig i henhold til artikel 11 i EMK. For så vidt angår de passende niveauer for indgåelse af kollektive overenskomster henvises der til forklaringerne til den foregående artikel. De nærmere regler og begrænsninger for de kollektive skridt, herunder strejke, enhører under national ret og praksis, herunder også spørgsmålet, om de kan foregå parallelt i flere medlemsstater.

ARTIKEL 29 ⁵⁶

Arbejdsformidlingen

Ret til arbejdsformidling

⁵⁶ Artikel II-89 i forfatningen.

Enhver har ret til at kunne gøre brug af en gratis arbejdsformidlingstjeneste.

Forklaring

Denne artikel er baseret på artikel 1, stk. 3, i den europæiske socialpagt og på punkt 13 i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder.

ARTIKEL 30 ⁵⁷

*Beskyttelse mod
ubegrundet opsigelse*

Beskyttelse i tilfælde af ubegrundet opsigelse

⁵⁷ Artikel II-90 i forfatningen.

Enhver arbejdstager har ret til beskyttelse mod ubegrundet opsigelse i overensstemmelse med EU-retten og national lovgivning og praksis.

Forklaring

Denne artikel bygger på artikel 24 i den reviderede socialpagt. Jf. ligeledes direktiv 2001/23/EF om varetagelse af arbejdstageres rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder og direktiv 80/987/EØF om beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens, som ændret ved direktiv 2002/74/EF.

ARTIKEL 31 ⁵⁸

**Retfærdige og rimelig
arbejdsforhold**

*Sunde, sikre og værdige
arbejdsforhold*

*Arbejdstid og ferie med
løn*

Retfærdige og rimelige arbejdsforhold

⁵⁸ Artikel II-91 i forfatningen.

1. Enhver arbejdstager har ret til sunde, sikre og værdige arbejdsforhold.
2. Enhver arbejdstager har ret til en begrænsning af den maksimalt arbejdstid, til daglige og ugentlige hvileperioder samt til årlig ferie med løn.

Forklaring

1. Stk. 1 i denne artikel er baseret på direktiv 89/391/EØF om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet. Den er ligeledes inspireret af artikel 3 i socialpagten og punkt 19 i fællesskabspagten om arbejdstagernes rettigheder, samt med hensyn til retten til værdighed i arbejdet af artikel 26 i den reviderede socialpagt. Udtrykket "arbejdsvilkår" skal forstås i overensstemmelse med forfatningens artikel III-213.
2. Stk. 2 er baseret på direktiv 93/104/EF om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden, samt på artikel 2 i den europæiske socialpagt og punkt 8 i fællesskabspagten om arbejdstagernes rettigheder.

ARTIKEL 32 ⁵⁹

Forbud mod børnearbejde og beskyttelse af unge på arbejdspladsen

⁵⁹ Artikel II-92 i forfatningen.

Børnearbejde er forbudt. Minimumsalderen for adgang til at udføre erhvervsarbejde må ikke være lavere end den alder, hvor skolepligten ophører, dog med forbehold af regler, der er gunstigere for de unge, og af begrænsede undtagelser.

Unge, der udfører erhvervsarbejde, skal sikres arbejdsbetingelser, som er tilpasset deres alder, samt beskyttelse mod økonomisk udnyttelse og enhver form for arbejde, der kan skade deres sikkerhed, sundhed og fysiske, mentale, moralske eller sociale udvikling, eller som kan gå ud over deres skolegang.

Forklaring

Denne artikel er baseret på direktiv 94/33/EF om beskyttelse af unge på arbejdspladsen, artikel 7 i den europæiske socialpagt og punkt 20-23 i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder.

ARTIKEL 33 ⁶⁰

*Forenelighed af familie-
og arbejdslivet*

Familieliv og arbejdsliv

Beskyttelse af familien

*Barselsorlov og
forældreorlov*

⁶⁰ Artikel II-93 i forfatningen.

1. Der drages omsorg for juridisk, økonomisk og social beskyttelse af familien.
2. For at kunne forene familieliv og arbejdsliv har enhver ret til at være beskyttet mod afskedigelse på grund af graviditet og barsel samt ret til betalt barselsorlov og til forældreorlov efter et barns fødsel eller ved adoption af et barn.

Forklaring

Artikel 33 ⁶¹, stk. 1, er baseret på artikel 16 i den europæiske socialpagt. Stk. 2 bygger på Rådets direktiv 92/85/EØF om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer, og direktiv 96/34/EF om den rammeaftale vedrørende forældreorlov, der er indgået af Unice, CEEP og EFS. Det er ligeledes baseret på artikel 8 i den europæiske socialpagt (beskyttelse i forbindelse med svangerskab og barsel) og er inspireret af artikel 27 i den reviderede socialpagt (ret til lige muligheder og ligebehandling for arbejdere med familiemæssige forpligtelser). Graviditet og barsel omfatter perioden fra undfangelsen til amningens ophør.

⁶¹ Artikel II-93 i forfatningen.

ARTIKEL 34 ⁶²

Social sikring

Social sikring og social bistand

⁶² Artikel II-94 i forfatningen.

1. Unionen anerkender og respekterer retten til adgang til sociale sikringsydelser og sociale tjenester, f.eks. i tilfælde af graviditet og barsel, sygdom, arbejdsulykker, plejebehov eller alderdom samt i tilfælde af arbejdsløshed, efter de regler, der er fastsat ved EU-lovgivningen og medlemsstaternes lovgivning og praksis.

2. Enhver, der har bopæl og bevæger sig lovligt inden for Unionens område, har ret til sociale sikringsydelser og sociale fordele i overensstemmelse med EU-lovgivningen og medlemsstaternes lovgivning og praksis.

Fattigdom

3. For at bekæmpe social udstødelse og fattigdom anerkender og

ret til social bistand og
boligstøtte

respekterer Unionen retten til social bistand og boligstøtte, der skal sikre en værdig tilværelse for alle, der ikke har tilstrækkelige midler, efter de bestemmelser, der er fastsat ved EU-lovgivningen og medlemsstaternes lovgivning og praksis.

Forklaring

Princippet i artikel 34⁶³ er baseret på artikel 137 og 140 i EF-traktaten, der nu er erstattet af artikel III-210 og III-213 samt på artikel 12 i den europæiske socialpagt og punkt 10 i fællesskabspagten om arbejdstagernes rettigheder. Det skal overholdes af Unionen, når den udøver sine beføjelser i henhold til forfatningens artikel III-210 og III-213. Omtalen af sociale tjenester tager sigte på de tilfælde, hvor der er indført sådanne tjenester til sikring af visse ydelser, men indebærer ikke, at sådanne tjenester skal indføres, hvis de ikke allerede findes. Graviditet og barsel skal forstås på samme måde som i foregående artikel.

⁶³ Artikel II-94 i forfatningen.

Stk. 2 er baseret på artikel 12, stk. 4, og artikel 13, stk. 4, i den europæiske socialpagt og på punkt 2 i fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder og afspejler de regler, der følger af forordning (EØF) nr. 1408/71 og nr. 1612/68.

Stk. 3 bygger på artikel 13 i den europæiske socialpagt samt artikel 30 og 31 i den reviderede socialpagt og punkt 10 i fællesskabspagten. Det skal overholdes af EU i de politikker, der er baseret på forfatningens artikel III-210.

ARTIKEL 35⁶⁴

Sundhedsbeskyttelse

Sundhedsbeskyttelse

⁶⁴ Artikel II-95 i forfatningen.

Enhver har ret til at få adgang til forebyggende sundhedsydelser og til at modtage lægehjælp på de betingelser, der er fastsat ved medlemsstaternes lovgivning og praksis. Der skal sikres et højt sundhedsbeskyttelsesniveau ved fastlæggelsen og gennemførelsen af alle Unionens politikker og aktiviteter.

Forklaring

Principperne i denne artikel er baseret på artikel 152 i EF-traktaten, der nu er erstattet af forfatningens artikel III-278, og på artikel 11 og 13 i den europæiske socialpagt. Andet punktum er en gentagelse af artikel III-278, stk. 1.

**Tjenesteydelser af
almen økonomisk
interesse**

ARTIKEL 36 ⁶⁵

Adgang til tjenesteydelser af almen økonomisk interesse

⁶⁵ Artikel II-96 i forfatningen.

Unionen anerkender og respekterer adgangen til tjenesteydelser af almen økonomisk interesse, som fastsat i medlemsstaternes lovgivning og praksis, i overensstemmelse med forfatningen med det formål at fremme social og territorial samhørighed i Unionen.

Forklaring

Denne artikel ligger fuldt ud på linje med forfatningens artikel III-122 og skaber ikke nogen ny ret. Den fastslår blot princippet om, at EU skal respektere adgangen til tjenesteydelser af almen økonomisk interesse, som fastsat i de nationale bestemmelser, når disse bestemmelser er forenelige med EU-retten.

ARTIKEL 37 ⁶⁶

Miljø

Miljøbeskyttelse

⁶⁶ Artikel II-97 i forfatningen.

Et højt miljøbeskyttelsesniveau og forbedring af miljøkvaliteten skal integreres i Unionens politikker og sikres i overensstemmelse med princippet om en bæredygtig udvikling.

Forklaring

Princippet i denne artikel er baseret på artikel 2, 6 og 174 i EF-traktaten, der nu er erstattet af forfatningens artikel I-3, stk. 3, og artikel III-119 og III-233.

Det er ligeledes inspireret af bestemmelserne i visse nationale forfatninger.

ARTIKEL 38 ⁶⁷

Forbrugerbeskyttelse

Forbrugerbeskyttelse

⁶⁷ Artikel II-98 i forfatningen.

Der sikres et højt forbrugerbeskyttelsesniveau i Unionens politikker.

Forklaring

Princippet i denne artikel er baseret på artikel 153 i EF-traktaten, der nu er erstattet af forfatningens artikel III-235.

Valgbarhed til Europa-Parlamentet

AFSNIT V.

BORGERRETTIGHEDER

ARTIKEL 39 ⁶⁸

Stemmeret og valgbarhed til Europa-Parlamentet

⁶⁸ Artikel II-99 i forfatningen.

1. Enhver unionsborger har valgret og er valgbar ved valg til Europa-Parlamentet i den medlemsstat, hvor han eller hun har bopæl, på samme betingelser som statsborgere i denne stat.

2. Medlemmerne af Europa-Parlamentet vælges ved almindelige direkte, frie og hemmelige valg.

Forklaring

Artikel 39 ⁶⁹ finder anvendelse på de betingelser, der er fastsat i forfatningens del I og III i overensstemmelse med chartrets artikel 52, stk. 2 ⁷⁰. Faktisk svarer artikel 39 ⁶⁹, stk. 1, til den ret, der er sikret ved forfatningens artikel I-10, stk. 2 (jf. endvidere retsgrundlaget i artikel III-126 om vedtagelse af de nærmere bestemmelser for udøvelsen af disse rettigheder), og artiklens stk. 2 svarer til forfatningens artikel I-20, stk. 3. Artikel 39 ⁶⁹, stk. 2, indeholder de grundlæggende principper for valgsystemet i en demokratisk stat.

⁶⁹ Artikel II-99 i forfatningen.

⁷⁰ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

Artikel 40 ⁷¹

Kommunale valg

Stemmeret og valgbarhed til kommunale valg

⁷¹ Artikel II-100 i forfatningen.

Enhver unionsborger har valgret og er valgbar ved kommunale valg i den medlemsstat, hvor han eller hun har bopæl, på samme betingelser som statsborgere i denne stat.

	<p>Forklaring</p> <p>Denne artikel svarer til den ret, der er sikret ved forfatningens artikel <u>I-10, stk. 2</u> (jf. endvidere retsgrundlaget i artikel <u>III-126</u> om vedtagelsen af de nærmere bestemmelser for udøvelsen af disse rettigheder). I henhold til chartrets artikel 52, stk. 2⁷², skal den anvendes på de betingelser, der er fastlagt i disse artikler i forfatningens del I og III.</p> <p>⁷² Artikel II-100 i forfatningen.</p> <p style="text-align: center;">ARTIKEL 41⁷³</p> <p style="text-align: center;"><u>Ret til god forvaltning</u></p>
<i>God forvaltning</i>	<p>⁷³ Artikel II-101 i forfatningen.</p>
<i>Upartisk sagsbehandling</i>	<p>1. Enhver har ret til at få sin <u>sag behandlet uvildigt</u>, retfærdigt og inden for en rimelig frist af Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer.</p> <p>2. Denne ret omfatter navnlig:</p>
<i>Ret til at blive hørt</i>	<p>a) <u>retten for enhver til at blive hørt</u>, inden der træffes en individuel foranstaltning over for ham eller hende, som måtte berøre vedkommende negativt</p>
<i>Aktindsigt i personlige akter (egen access)</i>	<p>b) retten for enhver til <u>aktindsigt</u> i de akter, der vedrører ham eller hende, under iagttagelse af <u>legitime fortrolighedshensyn</u> samt <u>tavshedspligt</u> og sagernes <u>fortrolighed</u></p>
<i>Begrundelser</i>	<p>c) pligt for forvaltningen til at <u>begrunde</u> sine beslutninger.</p>
<i>Erstatning</i>	<p>3. Enhver har ret til <u>erstatning</u> fra Unionen <u>for skader forvoldt af institutionerne eller de ansatte</u> under udøvelsen af deres hverv i overensstemmelse med de almindelige principper, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer.</p>
<i>Sprog</i>	<p>4. Enhver kan <u>henvende</u> sig til Unionens institutioner <u>på et af forfatningens sprog</u> og skal have svar på samme sprog.</p>
	<p>Forklaring</p>
<i>Retspraksis</i>	<p>Artikel 41⁷⁴ er baseret på eksistensen af Unionen som et retsfællesskab, der er opstået via den retspraksis, der har stadfæstet god forvaltning som et overordnet retsprincip (se bl.a. Domstolens</p>

dom af 31. marts 1992, C-255/90 P, Burban, Sml. 1992, s. I-2253, samt dommene ved Retten i Første Instans af 18. september 1995, T-167/94, Nölle, Sml. 1995, s. II-2589, og af 9. juli 1999, T-231/97, New Europe Consulting m.fl. Sml. II-2403). Retten, som den kommer til udtryk i stk. 1 og 2, følger af retspraksis (Domstolens domme af 15. oktober 1987, sag 222/86, Heylens, Sml. 1987, s. 4097, præmis 15, af 18. oktober 1989, sag 374/87, Orkem, Sml. 1989, s. 3283, og af 21. november 1991, C-269/90, TU München, Sml. 1991, s. I-5469; dommene ved Retten i Første Instans af 6. december 1994, T-450/93, Lisrestal, Sml. 1994, s. II-1177, og af 18. september 1995, T-167/94, Nölle, Sml. 1995, s. II-258) og er for så vidt angår pligten til at begrunde beslutninger baseret på EF-traktatens artikel 253, der nu er erstattet af forfatningens artikel I-38, stk. 2 (jf. også retsgrundlaget i forfatningens artikel III-398 for vedtagelse af lovgivning, der tilsigter en åben, effektiv og uafhængig europæisk forvaltning).

⁷⁴ Artikel II-101 i forfatningen.

Stk. 3 er en gengivelse af den ret, der nu er sikret ved forfatningens artikel III-431. Stk. 4 er en gengivelse af den ret, der nu er sikret ved forfatningens artikel I-10, stk. 2, litra d), og artikel III-129. I henhold til chartrets artikel 52, stk. 2 ⁷⁵, skal disse rettigheder anvendes på de betingelser og med de begrænsninger, der er fastlagt i forfatningens del III.

⁷⁵ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

Adgangen til effektive retsmidler, der er et vigtigt aspekt ved dette spørgsmål, sikres ved dette charters artikel 47 ⁷⁶.

⁷⁶ Artikel II-107 i forfatningen.

ARTIKEL 42 ⁷⁷

Ret til aktindsigt

Gennemsigthed

⁷⁷ Artikel II-102 i forfatningen.

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopæl eller hjemsted i en medlemsstat har ret til aktindsigt i dokumenter, uanset medium, fra Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer.

Forklaring

Den ret, der sikres ved denne artikel, er overtaget fra EF-traktatens artikel 255, som forordning nr. 1049/2001 efterfølgende er blevet vedtaget på grundlag af. Det Europæiske Konvent har udvidet denne ret til også at omfatte institutioners, organers og agenturers

dokumenter generelt, uanset deres form, jf. forfatningens artikel I-50, stk. 3. I henhold til chartrets artikel 52, stk. 2 ⁷⁸, kan der gives aktindsigt på de betingelser og med de begrænsninger, der er fastlagt i forfatningens artikel I-50, stk. 3, og III-399.

⁷⁸ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

ARTIKEL 43 ⁷⁹

Ombudsmanden

Den Europæiske Ombudsmand

⁷⁹ Artikel II-103 i forfatningen.

Enhver har ret til at klage over maladministration

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopæl eller hjemsted i en medlemsstat har ret til at klage til Den Europæiske Ombudsmand over tilfælde af fejl og forsømmelser i forbindelse med handlinger foretaget af Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer med undtagelse af Den Europæiske Unions Domstol under udøvelsen af dens domstolsfunktioner.

Forklaring

Den ret, der sikres ved denne artikel, er den samme som den, der er sikret ved forfatningens artikel I-10 og III-335. I henhold til artikel 52, stk. 2 ⁸⁰, skal den anvendes på de betingelser, der er fastlagt i disse to artikler.

⁸⁰ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

ARTIKEL 44 ⁸¹

Andragender

Ret til at indgive andragender

⁸¹ Artikel II-104 i forfatningen.

Enhver unionsborger samt enhver fysisk eller juridisk person med bopæl eller hjemsted i en medlemsstat har ret til at indgive andragender til Europa-Parlamentet.

Forklaring

Den ret, der sikres ved denne artikel, er den samme som den, der er sikret ved forfatningens artikel I-10 og III-334. I henhold til chartrets artikel 52, stk. 2 ⁸², skal den anvendes på de betingelser, der er fastlagt i disse to artikler.

⁸² Artikel II-104 i forfatningen.

ARTIKEL 45 ⁸³

*Fri bevægelighed og
opholdsret for EU-
borgere*

Fri bevægelighed og opholdsret

⁸³ Artikel II-105 i forfatningen.

1. Enhver unionsborger har ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område.

Borgere fra tredje lande

2. Fri bevægelighed og opholdsret kan i overensstemmelse med forfatningen indrømmes tredjelandstatsborgere, der har lovligt ophold på en medlemsstats område.

Forklaring

Den ret, der sikres ved stk. 1, er den samme som den, der er sikret ved forfatningens artikel I-10, stk. 2, litra a), (jf. endvidere retsgrundlaget i artikel III-125, og Domstolens dom af 17. september 2002, sag C-413/99 Baumbast, Sml. 2002, s. 709). I henhold til chartrets artikel 52, stk. 2 ⁸⁴, skal den anvendes på de betingelser og med de begrænsninger, der er fastlagt i forfatningens del III.

⁸⁴ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

I stk. 2 omtales den beføjelse, som Unionen har i henhold til forfatningens artikel III-265 og III-267. Heraf følger, at indrømmelsen af denne ret er betinget af, at institutionerne udøver denne beføjelse.

ARTIKEL 46 ⁸⁵

Diplomatisk beskyttelse

Diplomatisk og konsulær beskyttelse

⁸⁵ Artikel II-106 i forfatningen.

Enhver unionsborger nyder i tredjelande, hvor den medlemsstat, hvori den pågældende er statsborger, ikke er repræsenteret, enhver medlemsstats diplomatisk og konsulære myndigheders beskyttelse på samme vilkår som statsborgere i denne medlemsstat.

Forklaring

Den ret, der sikres ved denne artikel, er den samme som den, der er sikret ved forfatningens artikel I-10, jf. endvidere retsgrundlaget i artikel III-127. I henhold til chartrets artikel 52, stk. 2 ⁸⁶, skal den anvendes på de betingelser, der er fastlagt i disse artikler.

⁸⁶ Artikel II-112, stk. 2, i forfatningen.

AFSNIT VI.

RETFÆRDIGHED I RETSSYSTEMET

ARTIKEL 47 ⁸⁷

Adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol

Effektive retsmidler mod ulovlige handlinger

⁸⁷ Artikel II-107 i forfatningen.

Enhver, hvis rettigheder og friheder som sikret af EU-retten er blevet krænkede, skal have adgang til effektive retsmidler for en domstol under overholdelse af de betingelser, der er fastsat i denne artikel.

Uafhængig og upartisk domstol

Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der forudgående er oprettet ved lov. Enhver skal have mulighed for at blive rådgivet, forsvaret og repræsenteret.

Der ydes retshjælp til dem, der ikke har tilstrækkelige midler, hvis en sådan hjælp er nødvendig for at sikre effektiv adgang til domstolsprøvelse.

Forklaring

Stk. 1 er baseret på artikel 13 i EMK:

"Enhver, hvis rettigheder og friheder efter denne konvention er blevet krænkede, skal have adgang til effektive retsmidler herimod for en national myndighed, uanset om krænkelsen er begået af personer, der handler i embeds medfør".

I EU-retten er beskyttelsen dog mere omfattende, da den sikrer adgang til effektive retsmidler for en domstol. Domstolen har stadfæstet denne rettighed som et overordnet princip i EU-retten i sin dom af 15. maj 1986, Johnston, (sag 222/84, Sml. 1986, s. 1651; se også dom af 15. oktober 1987, sag 222/86, Heylens, Sml. 1987, s. 4097, og dom af 3. december 1992, C-97/91, Borelli, Sml. 1992, s. I-6313). Ifølge Domstolen gælder dette overordnede princip i EU-retten også medlemsstaterne, når de anvender EU-retten. Formålet med at optage denne retspraksis i chartret har ikke været at ændre den domstolskontrolordning, der er fastlagt i traktaterne, og navnlig ikke reglerne for antagelse af direkte søgsmål ved EU-Domstolen. Det Europæiske Konvent har drøftet Unionens domstolskontrolordning, herunder reglerne om antagelighed, og bekræftet den og samtidig tilpasset den i visse henseender, jf. forfatningens artikel III-353 til III-381, især artikel III-365, stk. 4. Artikel 47 ⁸⁸ finder anvendelse over for EU's institutioner og medlemsstaterne, når de gennemfører fællesskabsretten, og gælder alle de rettigheder, der er sikret ved EU-retten.

⁸⁸ Artikel II-107 i forfatningen.

Stk. 2 svarer til artikel 6, stk. 1, i EMK, der er affattet således:

"Stk. 1. Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse. Dommen skal afsiges i et offentligt møde, men pressen og offentligheden kan udelukkes helt eller delvis fra retsforhandlingerne af hensyn til sædeligheden, den offentlige orden eller den nationale sikkerhed i et demokratisk samfund, når det kræves af hensynet til mindreårige eller til beskyttelse af parternes privatliv, eller under særlige omstændigheder i det efter rettens mening strengt nødvendige omfang, når offentlighed ville skade retfærdighedens interesser."

I EU-retten finder retten til en domstol ikke kun anvendelse på tvister om borgerlige rettigheder og pligter. Det er en af følgerne af, at EU er et retsfællesskab, som Domstolen fastslog i sag 294/83, Miljøpartiet "les Verts" mod Europa-Parlamentet (dom af 23. april 1986, Sml. 1988, s. 1339). Bortset fra deres anvendelsesområde finder garantierne i EMK dog anvendelse på lignende måde i EU.

For så vidt angår stk. 3 bemærkes det, at der ifølge den europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis skal ydes retshjælp, hvis en manglende hjælp ville udhule garantien for effektive retsmidler (dom EMK af 9.10.1979, Airey, Serie A, bind 32,11). Der findes ligeledes en retshjælpsordning ved EU-Domstolen.

ARTIKEL 48 ⁸⁹

Uskyldsformodning og forsvarrets rettigheder

Uskyldig indtil skyld er bevist

⁸⁹ Artikel II-108 i forfatningen.

1. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans eller hendes skyld er bevist i overensstemmelse med loven.

2. Respekt for forsvarrets rettigheder er sikret enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse.

Forklaring

Artikel 48 ⁹⁰ er den samme som artikel 6, stk. 2 og 3 i EMK, der er affattet således:

⁹⁰ Artikel II-108 i forfatningen.

"Stk. 2. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i

overensstemmelse med loven.

- Stk. 3. Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal mindst have ret til følgende:
- a) at blive underrettet snarest muligt, udførligt og på et sprog, som han forstår, om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham;
  - b) at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar;
  - c) at forsvare sig personligt eller ved bistand af en forsvarer, som han selv har valgt, og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale for juridisk bistand, at modtage den uden betaling, når dette kræves i retfærdighedens interesse;
  - d) at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner for ham tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham;
  - e) at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten."

I overensstemmelse med artikel 52, stk. 3 ⁹¹, har denne ret samme betydning og omfang som den, der er sikret ved EMK.

⁹¹ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

ARTIKEL 49 ⁹²

Legalitetsprincippet og princippet om proportionalitet mellem lovovertrædelse og straf

⁹² Artikel II-109 i forfatningen.

1. Ingen kan kendes skyldig i et strafbart forhold på grund af en handling eller undladelse, som ikke udgjorde en forbrydelse efter national ret eller international ret på det tidspunkt, da den blev begået. Der kan heller ikke pålægges en strengere straf end den, der var anvendelig på det tidspunkt, da lovovertrædelsen blev begået. Hvis der, efter at en lovovertrædelse er begået, i loven fastsættes en mildere straf, skal denne anvendes.

2. Denne artikel er ikke til hinder for, at en person domfældes og straffes for en handling eller undladelse, som på det tidspunkt, da den blev begået, var en forbrydelse ifølge de almindelige principper, der er anerkendt af alle nationer.

Ingen straffe med tilbagevirkende kraft

*Proportionalitet i
strafudmålingen*

3. Straffens omfang skal stå i rimeligt forhold til overtrædelsen.

Forklaring

Denne artikel gentager den klassiske retsregel om ikke at tillægge strafferetlige regler og straffedomme tilbagevirkende kraft. Man har tilføjet reglen om mildere retsreglers tilbagevirkende kraft, der findes i flere medlemsstater, og som findes i artikel 15 i konventionen om borgerlige og politiske rettigheder.

Artikel 7 i EMK har følgende affattelse:

"Stk. 1. Ingen kan kendes skyldig i et straffbart forhold på grund af en handling eller undladelse, der ikke udgjorde en forbrydelse efter national eller international ret på det tidspunkt, da den blev begået. Der kan heller ikke pålægges en strengere straf end den, der var anvendelig på det tidspunkt, da lovovertrædelsen blev begået.

Stk. 2. Denne artikel er ikke til hinder for, at en person domfældes og straffes for en handling eller undladelse, der på det tidspunkt, da den blev begået, var en forbrydelse ifølge de af civiliserede nationer anerkendte almindelige retsprincipper."

Man har i stk. 2 blot slettet ordet "civiliserede", hvilket ikke medfører nogen ændringer i betydningen af dette stykke, der bl.a. tager sigte på forbrydelser mod menneskeheden. I overensstemmelse med artikel 52, stk. 3 ⁹³, har den ret, der sikres, altså samme betydning og omfang, som den, der sikres ved EMK.

⁹³ Artikel II-112, stk. 3, i forfatningen.

Stk. 3 indeholder det almindelige princip om, at straffen skal stå i rimeligt forhold til overtrædelsen, der er stadfæstet i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner og EF-Domstolens retspraksis.

ARTIKEL 50 ⁹⁴

Ret til ikke at blive retsforfulgt eller straffet to gange for samme lovovertrædelse

⁹⁴ Artikel II-110 i forfatningen.

Ingen skal i en straffesag på ny kunne stilles for en domstol eller dømmes for en lovovertrædelse, for hvilken han eller hun allerede er blevet endeligt frikendt eller domfældt i en af Unionens medlemsstater i overensstemmelse med lovgivningen.

*Ikke retsforfulgt to
gange for samme
lovovertrædelse*

Forklaring

Artikel 4 i protokol nr. 7 til EMK har følgende affattelse:

"Stk. 1. Under én og samme stats jurisdiktion skal ingen i en straffesag på ny kunne stilles for en domstol eller dømmes for en lovovertrædelse, for hvilken han allerede er blevet endeligt frikendt eller domfældt i overensstemmelse med denne stats lovgivning og strafferetspleje.

Stk. 2. Bestemmelserne i foregående stykke forhindrer ikke genoptagelse af sagen i overensstemmelse med vedkommende stats lovgivning og strafferetspleje, såfremt der foreligger bevis for nye eller nyopdagede kendsgerninger, eller såfremt der i den tidligere rettergang er begået en grundlæggende fejl, som kunne påvirke sagens udfald.

Stk. 3. Der kan ikke ske fravigelse fra denne artikel i medfør af artikel 15 i konventionen."

Non bis in idem-reglen gælder i EU-retten (jf. en omfattende retspraksis, f.eks. dom af 5. maj 1966, Gutmann mod Kommissionen, sag 18/65 og 35/65, Sml. 1966, s. 150, og i en aktuel sag Rettens dom af 20. april 1999, forenede sager T-305/94 m.fl., Limburgse Vinyl Maatschappij NV mod Kommissionen, Sml. II-931). Det præciseres, at reglen om ikke-kumulation gælder to sanktioner af samme art, i dette tilfælde strafferetlige sanktioner.

I henhold til artikel 50⁹⁵ gælder non bis in idem-reglen ikke kun inden for en medlemsstats retsområde, men også mellem flere medlemsstater. Dette svarer til gældende EU-ret, se artikel 54-58 i Schengen-gennemførelseskonventionen og Domstolens dom af 11. februar 2003, C-187/01, Gözutok (endnu ikke offentliggjort), artikel 7 i konventionen om beskyttelse af Fællesskabets finansielle interesser og artikel 10 i konventionen om bekæmpelse af bestikkelse. De meget begrænsede undtagelser i disse konventioner, hvorefter medlemsstaterne kan fravige non bis in idem-reglen, er omfattet af den horisontale bestemmelse i chartrets artikel 52, stk. 1⁹⁶, om begrænsninger. For så vidt angår de situationer, der er omhandlet i artikel 4 i nævnte protokol nr. 7, dvs. anvendelsen af princippet inden for én og samme stat, har den rettighed, der sikres, samme betydning og omfang, som den tilsvarende ret i EMK.

⁹⁵ Artikel II-110 i forfatningen.

⁹⁶ Artikel II-112, stk. 1, i forfatningen.

AFSNIT VII

ALMINDELIGE BESTEMMELSER VEDRØRENDE
FORTOLKNING
OG ANVENDELSE AF CHARTRET

ARTIKEL 51 ⁹⁷

Anvendelsesområde

Binder EU's institutioner og medlemsstaterne, når de har gennemført EU-retten

⁹⁷ Artikel II-111 i forfatningen.

1. Bestemmelserne i dette charter er rettet til Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer under iagttagelse af nærhedsprincippet samt til medlemsstaterne, dog kun når de gennemfører EU-retten. De respekterer derfor rettighederne, overholder principperne og fremmer anvendelsen heraf i overensstemmelse med deres respektive kompetencer og under overholdelse af grænserne for de kompetencer, der er tildelt Unionen i andre dele af forfatningen.

2. Dette charter udvider ikke anvendelsesområdet for EU-retten ud over Unionens kompetencer og skaber ingen nye kompetencer eller nye opgaver for Unionen og ændrer ikke de kompetencer og opgaver, der er fastlagt i andre dele af forfatningen.

Forklaring

Formålet med artikel 51 ⁹⁸ er at fastlægge chartrets anvendelsesområde. Bestemmelsen skal klart fastslå, at chartret først og fremmest finder anvendelse på Unionens institutioner og organer under iagttagelse af nærhedsprincippet. Denne bestemmelse blev udarbejdet i overensstemmelse med artikel 6, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union, der pålægger Unionen at respektere de grundlæggende rettigheder, samt med mandatet fra Det Europæiske Råd i Köln. Udtrykket "institutioner" er stadfæstet i forfatningens del I. Udtrykket "kontorer og agenturer" anvendes hyppigt i forfatningen om alle de instanser, der er oprettet ved forfatningen eller den afledte ret (se f.eks. forfatningens artikel I-50 eller I-51).

⁹⁸ Artikel II-111 i forfatningen.

For så vidt angår medlemsstaterne følger det utvetydigt af Domstolens retspraksis, at forpligtelsen til at respektere de grundlæggende rettigheder, der er fastlagt inden for rammerne af Unionen, kun påhviler medlemsstaterne, når de handler inden for rammerne af EU-retten (dom af 13. juli 1989, Wachauf, sag 5/88, Sml. 1989, s. 2609, og dom af 18. juni 1991, ERT, Sml. 1991, s. I-2925, dom af 18. december 1997, C-309/96, Annibaldi, Sml. 1997 I, s. 7493). Domstolen har bekræftet denne retspraksis med

følgende ord: "Endvidere bemærkes, at de i fællesskabsretten gældende principper for beskyttelse af de grundlæggende rettigheder også er bindende for medlemsstaterne, når disse gennemfører fællesskabsbestemmelserne" (dom af 13. april 2000, sag C-292/97, Sml. 2000, s. 2737, præmis 37). Naturligvis finder denne regel, således som den er knæsat i dette charter, både anvendelse på centrale myndigheder og regionale og lokale instanser samt på de offentlige myndigheder, når de anvender EU-retten.

Stk. 2 bekræfter sammen med andet punktum i stk. 1, at chartret ikke kan bevirke en udvidelse af de kompetencer og opgaver, som Unionen har i henhold til forfatningens andre dele. Det drejer sig om udtrykkeligt at nævne, hvad der logisk følger af subsidiaritetsprincippet og af, at Unionen kun har de kompetencer, som er tildelt den. De grundlæggende rettigheder, således som de er sikret i Unionen, har kun virkning inden for rammerne af de kompetencer, der er fastlagt i forfatningens del I og III. En forpligtelse for EU's institutioner i henhold til andet punktum i stk. 1, til at fremme principperne i chartret, gælder derfor kun inden for grænserne af de beføjelser, institutionerne er tildelt.

Stk. 2 bekræfter endvidere, at chartret ikke medfører en udvidelse af EU-rettens anvendelsesområde ud over Unionens beføjelser i henhold til forfatningens andre dele. Domstolen har allerede stadfæstet denne regel med anerkendelsen af de grundlæggende rettigheder som en del af EU-retten (dom af 17. februar 1998, C-249/96 Grant, Sml. 1998 I, s. 621, præmis 45). Det er en selvfølge, at indarbejdelsen af chartret i forfatningen i henhold til denne regel ikke kan forstås som en udvidelse af medlemsstaternes handlemuligheder "når de gennemfører EU-retten" (i overensstemmelse med stk. 1 og ovennævnte retspraksis).

ARTIKEL 52⁹⁹

Rækkevidde og fortolkning af rettigheder og principper

⁹⁹ Artikel II-112 i forfatningen.

Begrænsninger fastlagt ved lov

1. Enhver begrænsning i udøvelsen af de rettigheder og friheder, der anerkendes ved dette charter, skal være fastlagt i lovgivningen og skal respektere disse rettigheders og friheders væsentligste indhold. Under iagttagelse af proportionalitetsprincippet kan der kun indføres begrænsninger, såfremt disse er nødvendige og faktisk svarer til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, eller et behov for beskyttelse af andres rettigheder og friheder.

2. De rettigheder, der anerkendes i dette charter, og for hvilke der er fastlagt bestemmelser i andre dele af forfatningen, udøves på de betingelser og med de begrænsninger, der er fastlagt deri.

EU kan altid yde mere omfattende beskyttelse af menneskerettighederne

3. I det omfang dette charter indeholder rettigheder svarende til dem, der er sikret ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, har de samme betydning og omfang som i konventionen. Denne bestemmelse er ikke til hinder for, at EU-retten kan yde en mere omfattende beskyttelse.

4. I det omfang dette charter anerkender grundlæggende rettigheder, således som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, skal disse rettigheder fortolkes i harmoni med disse traditioner.

5. De bestemmelser i dette charter, der indeholder principper, kan gennemføres ved lovgivningsmæssige retsakter og gennemførelsesretsakter vedtaget af Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer og ved retsakter vedtaget af medlemsstaterne, når de gennemfører EU-retten, under udøvelse af deres respektive kompetencer. De kan kun påberåbes over for en domstol i forbindelse med fortolkning af sådanne retsakter og kontrol af disses lovmedholdelighed.

6. Der tages fuldt hensyn til nationale love og national praksis som angivet i dette charter.

7. Unionens og medlemsstaternes domstole tager behørigt hensyn til de forklaringer, der er udarbejdet som en vejledning ved fortolkningen af chartret om grundlæggende rettigheder.

Forklaring

Formålet med artikel 52¹⁰⁰ er at fastsætte rækkevidden af chartrets rettigheder og principper og at fastlægge regler for fortolkningen af dem. Stk. 1 omhandler begrænsninger. Den affattelse, der er anvendt, bygger på Domstolens retspraksis, hvori det hedder: "... Det fremgår imidlertid af fast retspraksis, at udøvelsen af sådanne rettigheder kan underkastes begrænsninger, især inden for rammerne af en fælles markedsordning, såfremt disse begrænsninger faktisk svarer til de fællesskabsformål, der tjener almenvellet, og ikke i lyset af det tilsigtede formål udgør et uforholdsmæssigt og urimeligt indgreb, som berører disse rettigheders egentlige indhold" (dom af 13. april 2000, sag C-292/97, præmis 45). Omtalen af de generelle interesser, som anerkendes af Unionen, dækker både de formål, der er nævnt i forfatningens artikel I-2, og andre interesser, der beskyttes af specifikke bestemmelser i forfatningen, såsom artikel I-5, stk. 1, artikel III-133, stk. 3, artikel III-154 og III-436.

I stk. 2 omtales rettigheder, der allerede var udtrykkeligt sikret i

traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, og som anerkendes i chartret, og som nu findes i andre dele af forfatningen (især de rettigheder, der følger af EU-statsborgerskabet). Det præciseres, at disse rettigheder fortsat er underlagt de betingelser og de begrænsninger, der gælder for de EU-bestemmelser, som de er baseret på, og som nu findes i forfatningens del I og III. Chartret ændrer ikke de rettigheder, der findes i henhold til EF-traktaten, og som nu er flyttet til forfatningens del I og III.

¹⁰⁰ Artikel II-112 i forfatningen.

Stk. 3 skal sikre den nødvendige sammenhæng mellem chartret og EMK, idet det fastslår reglen om, at i det omfang rettighederne i dette charter svarer til rettigheder, der sikres ved EMK, er deres betydning og rækkevidde, herunder de tilladte begrænsninger, de samme som i EMK. Det følger navnlig heraf, at lovgiverne, når de fastsætter begrænsninger for disse rettigheder, skal overholde de samme standarder som dem, der er fastlagt i det detaljerede begrænsningsregime i EMK, som derved bliver gældende for de rettigheder, der er omfattet af dette stykke, dog uden at dette berører EU-retten og EU-Domstolens autonomi.

Henvisningen til EMK omfatter både konventionen og protokollerne. Betydningen og omfanget af de sikrede rettigheder fastsættes ikke kun af teksten i disse instrumenter, men også af retspraksis ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og ved EU-Domstolen. Sidste punktum i stykket har til formål at give Unionen mulighed for at sikre en mere omfattende beskyttelse. Under alle omstændigheder må chartrets beskyttelsesniveau aldrig være lavere end EMK's.

Chartret berører ikke medlemsstaternes mulighed for at påberåbe sig artikel 15 i EMK, der åbner mulighed for fravigelse af forpligtelser ifølge konventionen under krig eller anden offentlig faretilstand, der truer nationens eksistens, når de træffer forholdsregler, der vedrører det nationale forsvar i tilfælde af krig og opretholdelse af lov og orden i overensstemmelse med deres ansvar, jf. forfatningens artikel II-5, stk. 1, artikel III-131 og III-262.

Listen over de rettigheder, der på nuværende stadium og uden at det udelukker en udvikling i retten, lovgivningen og traktaterne, kan betragtes som svarende til rettigheder i EMK i overensstemmelse med dette stykke, er gengivet nedenfor. De rettigheder, der ligger ud over rettighederne i EMK, er ikke gengivet.

1. Artikler i chartret, der har samme betydning og omfang som de tilsvarende artikler i EMK:

- artikel 2 ¹⁰¹ svarer til artikel 2 i EMK

¹⁰¹ Artikel II-62 i forfatningen.

- artikel 4 ¹⁰² svarer til artikel 3 i EMK

¹⁰² Artikel II-64 i forfatningen.

- artikel 5 ¹⁰³, stk. 1 og 2, svarer til artikel 4 i EMK

¹⁰³ Artikel II-65 i forfatningen.

- artikel 6 ¹⁰⁴ svarer til artikel 5 i EMK

¹⁰⁴ Artikel II-66 i forfatningen.

- artikel 7 ¹⁰⁵ svarer til artikel 8 i EMK

¹⁰⁵ Artikel II-67 i forfatningen.

- artikel 10 ¹⁰⁶, stk. 1, svarer til artikel 9 i EMK

¹⁰⁶ Artikel II-70 i forfatningen.

- artikel 11 ¹⁰⁷ svarer til artikel 10 i EMK, jf. dog de begrænsninger, som EU-retten kan lægge på medlemsstaternes ret til at indføre bevillingsordninger, som omhandlet i artikel 10, stk. 1, tredje punktum, i EMK

¹⁰⁷ Artikel II-71 i forfatningen.

- artikel 17 ¹⁰⁸ svarer til artikel 1 i tillægsprotokollen til EMK

¹⁰⁸ Artikel II-77 i forfatningen.

- artikel 19 ¹⁰⁹, stk. 1, svarer til artikel 4 i tillægsprotokol nr. 4

¹⁰⁹ Artikel II-79 i forfatningen.

- artikel 19 ¹¹⁰, stk. 2, svarer til artikel 3 i EMK som fortolket af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

¹¹⁰ Artikel II-62 i forfatningen.

- artikel 48 ¹¹¹ svarer til artikel 6, stk. 2 og 3, i EMK
Artikel II-108 i forfatningen.

¹¹¹ Artikel II-108 i forfatningen.

- artikel 49¹¹², stk. 1 (bortset fra sidste punktum) og 2, svarer til artikel 7 i EMK

¹¹² Artikel II-109 i forfatningen.

2. Artikler, der har samme betydning og omfang som de tilsvarende artikler i EMK, men som har større rækkevidde:

- artikel 9¹¹³ dækker anvendelsesområdet for artikel 12 i EMK, men dens anvendelsesområde kan udvides til andre former for ægteskab, når den nationale lovgivning indfører dem
Artikel II-69 i forfatningen.

¹¹³ Artikel II-69 i forfatningen.

- artikel 12¹¹⁴, stk. 1, svarer til artikel 11 i EMK, men anvendelsesområdet er udvidet til også at omfatte EU-niveau
Artikel II-72 i forfatningen.

¹¹⁴ Artikel II-72 i forfatningen.

- artikel 14¹¹⁵, stk. 1, svarer til artikel 2 i tillægsprotokollen til EMK, men anvendelsesområdet er udvidet til også at omfatte erhvervsuddannelse og efter- og videreuddannelse
Artikel II-74 i forfatningen.

¹¹⁵ Artikel II-74 i forfatningen.

artikel 14¹¹⁶, stk. 3, svarer til artikel 2 i tillægsprotokollen til EMK med hensyn til forældres rettigheder
Artikel II-62 i forfatningen.

¹¹⁶ Artikel II-69 i forfatningen.

- artikel 47¹¹⁷, stk. 2 og 3 svarer til artikel 6, stk. 1, i EMK, men begrænsningen til tvister om borgerlige rettigheder og forpligtelser eller anklager for en forbrydelse gælder ikke i forbindelse med EU-retten og gennemførelsen heraf

¹¹⁷ Artikel II-107 i forfatningen.

- artikel 50¹¹⁸ svarer til artikel 4 i protokol nr. 7 til EMK, men rækkevidden er udvidet til også at omfatte EU-niveau mellem medlemsstaternes domstole indbyrdes.

¹¹⁸ Artikel II-110 i forfatningen.

- Endelig kan Den Europæiske Unions borgere inden for EU-rettens anvendelsesområde ikke betragtes som udlændinge, da enhver forskelsbehandling på grundlag af nationalitet er forbudt. De indskrænkninger, der er fastsat i artikel 16 i EMK med hensyn til udlændinges rettigheder, gælder altså ikke for dem i denne forbindelse.

Fortolkningsreglen i stk. 4 er baseret på artikel 6, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union (jf. nu affattelsen af forfatningens artikel I-9, stk. 3, og den tager behørigt hensyn til den tilgang til de fælles forfatningsmæssige traditioner, som Domstolen har fulgt (f.eks. dom af 13. december 1979, Sag 44/79 Hauer, Sml. 1979, s. 3727; dom af 18. maj 1982, Sag 155/79, AM&S, Sml. 1982, s. 1575). Ifølge denne regel skal de pågældende charterrettigheder ikke fortolkes snævert som "laveste fællesnævner", men snarere som et tilbud om en høj beskyttelsesstandard, der er passende i forhold til EU-retten og i harmoni med de fælles forfatningsmæssige traditioner.

I stk. 5 præciseres sondringen mellem "rettigheder" og "principper" i chartret. Ifølge denne sondring skal subjektive rettigheder respekteres, mens principper skal iagttages (artikel 51, stk. 1¹¹⁹). Principper kan gennemføres ved retsakter eller gennemførelsesretsakter (der vedtages af Unionen i overensstemmelse med dens beføjelser og af medlemsstaterne, når de gennemfører EU-ret); de får derfor kun betydning for domstolene, når sådanne retsakter skal fortolkes eller ændres. De giver derimod ikke anledning til direkte krav på aktiv handling fra EU-institutionernes eller medlemsstaternes myndigheders side. Dette er både i overensstemmelse med Domstolens retspraksis (jf. bl.a. retspraksis i forbindelse med "forsigtighedsprincippet" i artikel 174, stk. 2, i TEF (der er erstattet af forfatningens artikel III-233): dom afsagt af Retten i Første Instans af 11. september 2002, T-13/99, Pfizer mod Rådet, med mange henvisninger til tidligere retspraksis, og en række domme i forbindelse med artikel 33 (tidl. artikel 39) vedrørende principperne for lovgivningen på landbrugsområdet, f.eks. Domstolens dom C-265/85, Van den Berg, Sml. 1987, s. 1155: undersøgelse af princippet om markedsstabilisering og berettigede forventninger) og tilgangen i medlemsstaternes forfatningsmæssige systemer til "principper", særlig i forbindelse med sociallovgivning. Til illustration kan nævnes nogle eksempler på principper, der anerkendes i chartret, f.eks. principperne i artikel 25, 26 og 37¹²⁰. I nogle tilfælde kan en charterartikel både indeholde elementer af en ret og af et princip, f.eks. artikel 23, 33 og 34¹²¹.

¹¹⁹ Artikel II-111 i forfatningen.

¹²⁰ Artikel II-85, II-86 og II-97 i forfatningen.

¹²¹ Artikel II-83, II-93 og II-94 i forfatningen.

Stk. 6 henviser til de forskellige artikler i chartret, som i overensstemmelse med nærhedsprincippet tager hensyn til nationale love og national praksis.

ARTIKEL 53 ¹²²

Beskyttelsesniveau

¹²² Artikel II-113 i forfatningen.

Bestemmelser kan ikke fortolkes, så de begrænser andre rettigheder

Ingen bestemmelse i dette charter må fortolkes som en begrænsning af eller et indgreb i de grundlæggende menneskerettigheder og frihedsrettigheder, der anerkendes i EU-retten og folkeretten, i de internationale konventioner, som Unionen eller alle medlemsstaterne er parter i, herunder den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, samt i medlemsstaternes forfatninger på disses respektive anvendelsesområder.

Forklaring

Formålet med denne bestemmelse er at bevare det beskyttelsesniveau, der for øjeblikket findes i EU-retten, medlemsstaternes lovgivning og folkeretten på deres respektive anvendelsesområde. EMK er nævnt på grund af sin store betydning.

ARTIKEL 54 ¹²³

Forbud mod misbrug af rettigheder

Forbud mod Misbrug af rettigheder

¹²³ Artikel II-114 i forfatningen.

Intet i dette charter må fortolkes, som om det medførte ret til at inklade sig på en aktivitet eller udføre en handling med sigte på at tilintetgøre de rettigheder og friheder, der er anerkendt i dette charter, eller at begrænse disse rettigheder og friheder i videre omfang, end der er hjemmel for i dette charter.

Forklaring

Denne artikel svarer til artikel 17 i EMK:

"Intet i denne konvention må fortolkes, som om den medførte ret for nogen stat, gruppe eller person til at inklade sig på nogen virksomhed eller udføre nogen handling, der tilsigter at tilintetgøre nogen af de heri nævnte rettigheder og friheder, eller at begrænse dem i videre omfang, end der er hjemmel for i konventionen."

VOLD I HJEMMET

*Unionen skal fjerne alle
former for vold i
hjemmet*

13. Erklæring ad artikel III-116

Konferencen er enig om, at Unionen i sine forskellige politikker som led i de generelle bestræbelser på at fjerne uligheder mellem kvinder og mænd vil sigte på at bekæmpe alle former for vold i hjemmet. Medlemsstaterne bør træffe alle nødvendige foranstaltninger til at forebygge og straffe disse kriminelle handlinger og støtte og beskytte ofre.

Social sikringssystem

*Tages hensyn til
medlemsstaternes
interesser, hvis det
sociale sikringssystem
bliver berørt*

14. Erklæring ad artikel III-136 og artikel III-267

Hvis et udkast til europæisk lov eller rammelov baseret på artikel III-267, stk. 2, vil berøre grundlæggende aspekter af en medlemsstats sociale sikringssystem, herunder anvendelsesområde, omkostninger og økonomisk struktur, eller berøre dette systems økonomiske balance, jf. artikel III-136, stk. 2, skal der efter konferencens opfattelse tages behørigt hensyn til den pågældende medlemsstats interesser.

*Adgang til retfærdig
rettergang*

15. Erklæring ad artikel III-160 og III-322

Konferencen erindrer om, at overholdelse af grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder navnlig indebærer, at der tages behørigt hensyn til beskyttelse og overholdelse af retten til en retfærdig rettergang for de berørte enkeltpersoner eller enheder. Med henblik herpå og for at sikre en grundig domstolskontrol af europæiske afgørelser, som underkaster en enkeltperson eller enhed restriktive foranstaltninger, skal sådanne afgørelser baseres på klare og entydige kriterier. Disse kriterier bør tilpasses den enkelte restriktive foranstaltnings særlige kendetegn.

Støtte til Østtyskland

*Støtte til Østtyskland
fortsætter som nu*

16. Erklæring ad artikel III-167, stk. 2, litra c)

Konferencen bemærker, at artikel III-167, stk. 2, litra c), skal fortolkes i overensstemmelse med eksisterende retspraksis i De Europæiske Fællesskabers Domstol og Retten i Første Instans for så vidt angår bestemmelsernes anvendelighed på støtte til visse områder i Forbundsrepublikken Tyskland, der er berørt af Tysklands tidligere deling.

**Stabilitets- og
vækstpagten**

17. Erklæring ad artikel III-184

<i>Vækst og sunde budgetter de to søjler i Unionens økonomiske politik</i>	Konferencen bekræfter i forbindelse med artikel III-184, at en forøgelse af <u>vækstpotential</u> et og sikring af <u>sunde budgetmæssige stillinger</u> er de <u>to grundpiller</u> i <u>Unionens og medlemsstaternes økonomiske politik</u> og <u>finanspolitik</u> . Stabilitets- og vækstpagten er et vigtigt redskab til opnåelse af disse mål.
<i>Medlemsstaterne bekræfter forpligtigelse til pagten</i>	Konferencen bekræfter sine forpligtelser med hensyn til bestemmelserne om stabilitets- og vækstpagten som rammen for samordningen af budgetpolitikkerne i medlemsstaterne.
<i>Bedst baseret på regler</i>	Konferencen bekræfter, at et <u>regelbaseret system</u> er den <u>bedste garanti</u> for, at forpligtelserne håndhæves, og at <u>alle</u> medlemsstater behandles <u>lige</u> .
<i>Bekræfter Lissabonstrategien for jobskabelse</i>	Inden for denne ramme <u>bekræfter</u> konferencen også sine forpligtelser med hensyn til målene i <u>Lissabonstrategien</u> : jobskabelse, strukturreformer og social sammenhængskraft.
<i>Mål: at opnå balanceret økonomisk vækst og prisstabilitet</i>	Unionen stræber efter at opnå en <u>afbalanceret økonomisk vækst</u> og <u>prisstabilitet</u> . De økonomiske politikker og budgetpolitikkerne må derfor fastlægge de rette prioriteter med henblik på at opnå økonomiske reformer, innovation, konkurrenceevne og styrkelse af private investeringer og forbrug i faser med svag økonomisk vækst. Dette bør afspejles i den retning, man giver budgetbeslutningerne, både nationalt og på EU-niveau, navnlig ved <u>omstrukturering af de offentlige indtægter og udgifter</u> under overholdelse af <u>budgetdisciplinen</u> i overensstemmelse med forfatningen og stabilitets- og vækstpagten. De budgetmæssige og økonomiske udfordringer, medlemsstaterne står over for, understreger betydningen af en <u>sund budgetpolitik igennem hele den økonomiske cyklus</u> .
<i>Konsolidere offentlige finanser og forbedre budgetsituation</i>	Konferencen er enig om, at medlemsstaterne bør udnytte perioder med økonomisk <u>opsving</u> til aktivt at <u>konsolidere deres offentlige finanser</u> og <u>forbedre deres budgetmæssige stillinger</u> . Målet er gradvist at opnå et budgetoverskud i opgangsperioder, hvilket skaber det nødvendige råderum til at tilpasse sig økonomiske nedgangsperioder og således bidrage til de offentlige finansers holdbarhed på lang sigt.
<i>Forslag fra Kommissionen og medlemsstaterne om pagten udbedes</i>	Medlemsstaterne ser frem til eventuelle <u>forslag fra Kommissionen</u> samt yderligere <u>bidrag fra medlemsstaterne</u> med hensyn til en <u>styrkelse og afklaring</u> af gennemførelsen af <u>stabilitets- og vækstpagten</u> . Medlemsstaterne vil træffe alle nødvendige foranstaltninger med henblik på at forøge vækstpotentialet i deres økonomier. En forbedret økonomisk-politisk samordning kunne støtte denne målsætning. Denne erklæring <u>foregriber ikke</u> den <u>fremtidige debat om stabilitets- og vækstpagten</u> .

**Social- og
arbejdsmarkedspolitik**

*Foranstaltninger har kun
supplerende karakter*

*Arbejdsmarkeds parter
berøres ikke*

*Unionens kompetencer
berøres ikke*

18. Erklæring ad artikel III-213

Konferencen bekræfter, at de politikker, der er beskrevet i artikel III-213, i det væsentlige hører under medlemsstaternes kompetence. De tilskyndelses- og samordningsforanstaltninger, der skal træffes på EU-plan i overensstemmelse med denne artikel, har supplerende karakter. De tjener til at styrke samarbejdet mellem medlemsstaterne og ikke til at harmonisere nationale systemer. De garantier og kutymer, der i hver medlemsstat findes med hensyn til arbejdsmarkedsparternes ansvar, berøres ikke heraf.

Denne erklæring berører ikke de bestemmelser i forfatningen, der tildeler Unionen kompetence, herunder på social- og arbejdsmarkedsområdet.

Status for østater

19. Erklæring ad artikel III-220

Efter konferencens opfattelse kan ordet "ømråder" i artikel III-220 omfatte østater i deres helhed, hvis de nødvendige kriterier er opfyldt.

Tysklands deling

*Tysklands deling -
transport*

20. Erklæring ad artikel III-243

Konferencen bemærker, at bestemmelserne i artikel III-243 skal anvendes i overensstemmelse med gældende praksis. Ordene "de foranstaltninger, der er truffet i Forbundsrepublikken Tyskland, (...) for at opveje de af Tysklands deling forårsagede ulemper for økonomien i visse af Forbundsrepublikkens områder, der berøres af denne deling," skal fortolkes i overensstemmelse med eksisterende retspraksis i De Europæiske Fællesskabers Domstol og Retten i Første Instans.

Forskningspolitik

21. Erklæring ad artikel III-248

Konferencen er enig om, at Unionens indsats på området forskning og teknologisk udvikling skal udvise den tilbørlige respekt for de grundlæggende sigtelinjer og valg i medlemsstaternes forskningspolitik.

Energi

*Medlemsstater kan træffe
nødvendige*

22. Erklæring ad artikel III-256

Konferencen mener, at artikel III-256 ikke berører medlemsstaternes ret til at træffe de nødvendige forholdsregler med

forholdsregler

henblik på at sikre deres energiforsyning på de betingelser, der er nævnt i artikel III-131.

Strafferet

23. Erklæring ad artikel III-273, stk. 1, andet afsnit

Tage hensyn til national lovgivning og praksis

Efter konferencens opfattelse bør de europæiske love, der er nævnt i artikel III-273, stk. 1, andet afsnit, tage hensyn til national lovgivning og praksis i forbindelse med iværksættelse af efterforskning af straffesager.

Forberede Udenrigstjenesten

24. Erklæring ad artikel III-296

Udenrigstjenesten skal forberedes så hurtigt som muligt

Konferencen erklærer, at generalsekretæren for Rådet, den højtstående repræsentant for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, og Kommissionen sammen med medlemsstaterne bør indlede det forberedende arbejde vedrørende Tjenesten for EU's Optræden Udadtil, så snart traktaten om en forfatning for Europa er undertegnet.

Internationale aftaler

25. Erklæring ad artikel III-325 om medlemsstaternes forhandling og indgåelse af internationale aftaler vedrørende området med frihed, sikkerhed og retfærdighed

Internationale aftaler inden for retlige og indre anliggender

Konferencen bekræfter, at medlemsstaterne kan forhandle og indgå aftaler med tredjelande eller internationale organisationer på de områder, der er omfattet af del III, afsnit III, kapitel IV, afdeling 3, 4 og 5, for så vidt disse aftaler overholder EU-lovgivningen.

Finansielle ramme

26. Erklæring ad artikel III-402, stk. 4

Hvis ny finansiel ramme ikke vedtages, forlænges den gamle ramme

I artikel III-402, stk. 4, er det fastsat, at hvis Rådet ved udløbet af den foregående finansielle ramme ikke har vedtaget en europæisk lov om en ny finansiel ramme, forlænges gyldighedsperioden for de lofter og andre bestemmelser, der gælder for den foregående finansielle rammes sidste år, indtil denne lov er vedtaget.

Fra 2007 gælder samme kriterier for alle medlemslande, hvis indfasning slutter i 2006 og ingen ny finansiel ramme er etableret

Konferencen erklærer, at hvis Rådet ved udgangen af 2006 ikke har vedtaget en europæisk lov om en ny finansiel ramme, og tiltrædelsestraktaten af 16. april 2003 samtidig fastsætter en indfasningsperiode for tildeling af bevillinger til nye medlemsstater, der slutter i 2006, vil tildelingen af midler fra og med 2007 blive baseret på, at de samme kriterier skal gælde for alle medlemsstater.

**Uddybningsklausul ved
forstærket samarbejde**

*Kan med det samme
angive overgang til
kvalificeret flertal*

27. Erklæring ad artikel III-419

Konferencen erklærer, at når medlemsstaterne retter en anmodning om indførelse af et forstærket samarbejde, kan de angive, om de allerede på dette stadium har til hensigt at gøre brug af artikel III-422 om udvidet brug af kvalificeret flertal eller den almindelige lovgivningsprocedure.

Mayottes status

*Mayottes får status som
ydre periferi region*

28. Erklæring ad artikel IV-440, stk. 7

De høje kontraherende parter er indforstået med, at Det Europæiske Råd i henhold til forfatningens artikel IV-440, stk. 7, træffer en europæisk afgørelse om ændring af Mayottes status i forhold til Unionen, således at dette territorium bliver en region i den yderste periferi som nævnt i artikel IV-440, stk. 2, og artikel III-424, når de franske myndigheder meddeler Det Europæiske Råd og Kommissionen, at den igangværende udvikling med hensyn til øens interne status tillader det.

Oversætte forfatningen

*Meddele Rådet inden 6
måneder, hvilke sprog
forfatningen skal
oversættes til*

29. Erklæring ad artikel IV-448, stk. 2

Konferencen finder, at muligheden for at udarbejde officielle oversættelser af traktaten om en forfatning for Europa til de sprog, der er nævnt i artikel IV-448, stk. 2, bidrager til at opfylde målet om respekt for Unionens rige kulturelle og sproglige mangfoldighed, jf. artikel I-3, stk. 3, fjerde afsnit. Konferencen bekræfter i den forbindelse, at Unionen lægger stor vægt på den kulturelle mangfoldighed i Europa, og at den fortsat vil vie disse og andre sprog særlig opmærksomhed.

Konferencen anbefaler, at de medlemsstater, der ønsker at gøre brug af muligheden i artikel IV-448, stk. 2, inden seks måneder efter traktatens undertegnelse meddeler Rådet, hvilket eller hvilke sprog traktaten vil blive oversat til.

Ratifikation

*Hvis 4/5 har ratificeret
efter to år, men ikke alle
lande, finder det
Europæiske Råd en
løsning*

**30. Erklæring om ratifikationen af traktaten
om en forfatning for Europa**

Konferencen bemærker, at hvis fire femtedele af medlemsstaterne to år efter undertegnelsen af traktaten om en forfatning for Europa har ratificeret denne, og en eller flere medlemsstater er stødt på vanskeligheder i forbindelse med ratifikationen, tager Det Europæiske Råd spørgsmålet op.

B. ERKLÆRINGER VEDRØRENDE PROTOKOLLER KNYTTET SOM BILAG TIL FORFATNINGEN

Tiltrædelseslande

**Erklæringer vedrørende protokollen
om tiltrædelsestraktaterne og -akterne for Kongeriget
Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og
Nordirland, Den Hellenke Republik, Kongeriget Spanien og
Republikken Portugal samt Republikken Østrig, Republikken
Finland og Kongeriget Sverige**

Ålandsøerne

31. Erklæring om Ålandsøerne

*Ålandsøerne har speciel
status i henhold til
folkeretten*

Konferencen anerkender, at den ordning, der gælder for Ålandsøerne, som omhandlet i forfatningens artikel IV-440, stk. 5, er fastlagt under hensyntagen til den særlige status, som disse øer har i henhold til folkeretten.

Konferencen understreger derfor, at der er medtaget specifikke bestemmelser i afsnit V, afdeling 5, i protokollen vedrørende tiltrædelsestraktaterne og -akterne for Kongeriget Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland, Den Hellenke Republik, Kongeriget Spanien og Republikken Portugal samt Republikken Østrig, Republikken Finland og Kongeriget Sverige.

Det samiske folk

32. Erklæring om det samiske folk

*Det samiske folk har
særlige rettigheder*

Under henvisning til artikel 60 og 61 i protokollen om tiltrædelsestraktaterne og -akterne for Kongeriget Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland, Den Hellenke Republik, Kongeriget Spanien og Republikken Portugal samt Republikken Østrig, Republikken Finland og Kongeriget Sverige anerkender konferencen Sveriges og Finlands forpligtelser over for det samiske folk i henhold til den nationale ret og folkeretten.

Konferencen noterer sig, at Sverige og Finland har forpligtet sig til at bevare og udvikle det samiske folks eksistensgrundlag, sprog,

kultur og levevis, og tager i betragtning, at den traditionelle samiske kultur og det samiske eksistensgrundlag afhænger af primære økonomiske aktiviteter såsom rensdyrhold i de traditionelle områder med samiske bosættelser.

Konferencen understreger derfor, at der er medtaget specifikke bestemmelser i afsnit V, afdeling 6, i protokollen om tiltrædelsestraktaterne og -akterne for Kongeriget Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland, Den Helleniske Republik, Kongeriget Spanien og Republikken Portugal samt Republikken Østrig, Republikken Finland og Kongeriget Sverige.

Tiltrædelseslande 2004

**Erklæringer vedrørende protokollen
om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske
Republik,
Republikken Estland, Republikken Cypern,
Republikken Letland, Republikken Litauen,
Republikken Ungarn,
Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken
Slovenien
og Den Slovakiske Republik**

*UK's militære base på
Cypern*

**33. Erklæring om de baseområder i Cypern, hvorover
Det Forenede Kongerige Storbritannien
og Nordirland udøver overhøjhed**

*Særlig aftale om UK's
militære base på Cypern*

KONFERENCEN,

som erindrer om, at det i den fælles erklæring om Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands højhedsområder på Cypern, der er knyttet til slutakten til traktaten om Det Forenede Kongeriges tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber, fastslås, at den ordning, der skal anvendes i forbindelserne mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands højhedsområder, vil blive fastlagt i forbindelse med et eventuelt arrangement mellem dette Fællesskab og Republikken Cypern,

som tager hensyn til bestemmelserne om disse baseområder i traktaten om oprettelse af Republikken Cypern (i det følgende benævnt "oprettelsestraktaten") samt den tilknyttede noteveksling af 16. august 1960,

som noterer sig notevekslingen af 16. august 1960 mellem Det Forenede Kongeriges regering og Republikken Cyperns regering

om forvaltningen af baseområderne samt den dertil knyttede erklæring fra Det Forenede Kongeriges regering om, at et af hovedformålene er at beskytte interesserne for dem, der bor eller arbejder i baseområderne, og at sådanne personer i denne forbindelse så vidt muligt bør ligestilles med dem, der bor eller arbejder i Republikken Cypern,

som endvidere noterer sig oprettelsestraktatens bestemmelser om toldordninger mellem baseområderne og Republikken Cypern, særlig bestemmelserne i bilag F,

som ligeledes noterer sig Det Forenede Kongerige tilsagn om ikke at oprette toldsteder eller anden grænsekontrol mellem baseområderne og Republikken Cypern samt de ordninger, der er indført i medfør af oprettelsestraktaten, hvorefter Republikken Cyperns myndigheder forvalter en lang række offentlige tjenester i baseområderne, herunder inden for landbrug, told og beskatning,

som bekræfter, at Republikken Cyperns tiltrædelse af Den Europæiske Union ikke bør berøre de rettigheder og de forpligtelser, som henholdsvis tilhører og påhviler parterne i oprettelsestraktaten,

som erkender, at det derfor er nødvendigt at anvende visse bestemmelser i forfatningen og i EU-retsakter på baseområderne og indføre særordninger for gennemførelsen af disse bestemmelser i baseområderne,

UNDERSTREGER, at der derfor er medtaget specifikke bestemmelser i anden del, afsnit III, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik.

*Kommissionens
erklæring om Cypern*

**34. Erklæring fra Kommissionen om de baseområder i
Cypern, hvorover Det Forenede Kongerige
Storbritannien og Nordirland udøver overhøjhed**

Kommissionen bekræfter sin opfattelse, hvorefter de bestemmelser i EU-lovgivningen, der finder anvendelse på baseområderne i medfør af anden del, afsnit III, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik, omfatter

- a) Rådets forordning (EF) nr. 3448/93 af 6. december 1993 om en ordning for handelen med visse varer fremstillet af

landbrugsprodukter;

- b) Rådets forordning (EF) nr. 1260/1999 af 21. juni 1999 om vedtagelse af generelle bestemmelser for strukturfondene i det omfang, dette kræves i Rådets forordning (EF) nr. 1257/1999 af 17. maj 1999 om støtte til udvikling af landområderne fra Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL) med henblik på at finansiere foranstaltninger til udvikling af landområderne i baseområderne over EUGFL, Garantisektionen.

**Ignalina-
kernekræftværket**

*Topmøde skal lukke
Ignalina-
kernekræftværket*

35. Erklæring om Ignalina-kernekræftværket i Litauen

KONFERENCEN,

som erklærer, at Unionen er rede til fortsat at yde passende supplerende bistand til Litauens afviklingsindsats, også efter Litauens tiltrædelse af Den Europæiske Union, i perioden indtil 2006 og derefter, og som noterer sig, at Litauen under hensyn til dette udtryk for solidaritet fra Unionens side har forpligtet sig til at lukke Ignalina-kernekræftværkets reaktorenhed 1 inden 2005 og reaktorenhed 2 senest i 2009,

som erkender, at nedlæggelsen af Ignalina-kernekræftværket med dets to RBMK-reaktorenheder på 1500 MW, der er en arv fra det tidligere Sovjetunionen, er uden fortilfælde og udgør en så usædvanlig stor finansiel byrde for Litauen, at det ikke står i et rimeligt forhold til landets størrelse og økonomiske formåen, og at nedlæggelsen vil tage længere tid end den periode, som er omfattet af de nuværende finansielle overslag, jf. den interinstitutionelle aftale af 6. maj 1999,

som noterer sig behovet for at vedtage gennemførelsesbestemmelser for den supplerende EU-bistand for at imødegå følgerne af lukningen og nedlæggelsen af Ignalina-kernekræftværket,

som noterer sig, at Litauen ved anvendelsen af EU-bistanden vil tage behørigt hensyn til behovene i de regioner, der er mest berørt af lukningen af Ignalina-kernekræftværket,

som erklærer, at visse foranstaltninger, der vil blive støttet med offentlige midler, skal anses for at være forenelige med det indre marked, såsom nedlæggelsen af Ignalina-kernekræftværket og genoprettelsen af miljøet i overensstemmelse med gældende EU-ret og modernisering af den konventionelle elektricitetsproduktionskapacitet, som er nødvendig i stedet for de to reaktorer i Ignalina-kernekræftværket efter lukningen,

UNDERSTREGER, at der derfor er medtaget specifikke

bestemmelser i anden del, afsnit IV, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik.

Kaliningrad transit

Hensyn til Kaliningrad-regionen må ikke skade Litauen

36. Erklæring om persontransit over land mellem Kaliningrad-regionen og andre dele af Den Russiske Føderation

KONFERENCEN,

som tager hensyn til den særlige situation for Kaliningrad-regionen i Den Russiske Føderation i forbindelse med Unionens udvidelse,

som anerkender Litauens forpligtelser og tilsagn med hensyn til gældende EU-ret vedrørende oprettelse af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed,

som navnlig noterer sig, at Litauen senest fra tiltrædelsen fuldt ud skal anvende og gennemføre gældende EU-ret vedrørende listen over lande, hvis statsborgere skal være i besiddelse af visum ved passage af de ydre grænser, og de lande, hvis statsborgere er fritaget for dette krav, samt gældende EU-ret vedrørende ensartet udformning af visa,

som anerkender, at persontransitten over land mellem Kaliningrad-regionen og andre dele af Den Russiske Føderation gennem Unionens territorium er et spørgsmål, som berører hele Unionen og bør behandles som sådant og ikke må få nogen ugunstige følger for Litauen,

som tager hensyn til den afgørelse, som Rådet skal træffe om ophævelse af kontrollen ved de indre grænser, efter at det har kontrolleret, at de nødvendige betingelser herfor er opfyldt,

som er besluttet på at bistå Litauen med at opfylde betingelserne for fuld deltagelse i Schengen-området uden indre grænser snarest muligt,

UNDERSTREGER, at der derfor er medtaget specifikke bestemmelser i anden del, afsnit V, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik.

*Kernekraftværk i
Slovakiet*

*Kernekraftværk i
Slovakiet*

**37. Erklæring om Bohunice V1-kernekraftværkets
enhed 1 og enhed 2 i Slovakiet**

KONFERENCEN,

som noterer sig Slovaikiets tilsagn om at lukke Bohunice V1-kernekraftværkets enhed 1 og enhed 2 ved udgangen af 2006 og 2008 og erklærer, at Unionen er villig til fortsat at støtte finansielt indtil 2006 som fortsættelse af den førtiltrædelsesstøtte, der blev planlagt under Phare-programmet for at støtte Slovaikiets indsats med hensyn til nedlæggelse, og

som noterer sig, at der er behov for at vedtage gennemførelsesbestemmelser med hensyn til Unionens fortsatte støtte,

UNDERSTREGER, at der derfor er medtaget specifikke bestemmelser i anden del, afsnit IX, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik.

Delingen af Cypern

38. Erklæring om Cypern

KONFERENCEN,

som på ny bekræfter sin vilje til at finde en samlet løsning på Cypern-spørgsmålet, der er i overensstemmelse med de relevante sikkerhedsrådsresolutioner, og som gentager, at den kraftigt støtter FN's generalsekretærs bestræbelser i den retning,

som konstaterer, at en sådan samlet løsning på Cypern-problemet endnu ikke er fundet,

som mener, at det derfor er nødvendigt at suspendere anvendelsen af EU-retten i de egne af Republikken Cypern, som republikken Cyperns regering ikke har nogen effektiv kontrol over,

som mener, at suspensionen bør sættes ud af kraft, hvis der findes en løsning på Cypern-problemet,

som finder, at Den Europæiske Union er indstillet på at tage hensyn til betingelserne i en sådan samlet løsning i overensstemmelse med de principper, som Unionen bygger på,

som mener, at det er nødvendigt at fastlægge betingelserne for anvendelsen af de relevante bestemmelser i EU-retten på begge sider af demarkationslinjen mellem ovennævnte områder samt i både de områder, som Republikken Cyperns regering har effektiv kontrol over, og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands "Eastern Sovereign Base Area",

som ønsker, at Cyperns tiltræden af Den Europæiske Union skal komme alle borgere på Cypern til gode og fremme samfundsfreden og forsoningen,

som derfor mener, at intet i anden del, afsnit X, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik må udelukke foranstaltninger, der har dette formål,

som finder, at sådanne foranstaltninger ikke må gribe ind i anvendelsen af EU-retten i andre dele af Republikken Cypern på de betingelser, der er fastlagt i denne protokol,

UNDERSTREGER, at der derfor er medtaget specifikke bestemmelser i anden del, afsnit IX, i protokollen om tiltrædelsestraktaten og -akten for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estland, Republikken Cypern, Republikken Letland, Republikken Litauen, Republikken Ungarn, Republikken Malta, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik.

Danske forbehold

Danmark vil ikke hindre vedtagelsen af bestemmelser, som ikke finder anvendelse på Danmark.

Danmarks deltagelse reguleret af international ret

Bulgarien og Rumænien

39. Erklæring om protokollen om Danmarks stilling

Konferencen bemærker, at Danmark i forbindelse med retsakter, der skal vedtages af Rådet alene eller sammen med Europa-Parlamentet, og som både indeholder bestemmelser, der finder anvendelse på Danmark, og bestemmelser, der ikke finder anvendelse på Danmark, fordi deres retsgrundlag er omfattet af del I i protokollen om Danmarks stilling, erklærer, at Danmark ikke vil benytte sin stemmeret til at forhindre vedtagelsen af bestemmelser, der ikke finder anvendelse på Danmark.

Konferencen bemærker desuden, at Danmark på grundlag af erklæringen fra konferencen til artikel I-43 og III-329 erklærer, at dansk deltagelse i tiltag eller retsakter i henhold til artikel I-43 og III-329 vil ske i overensstemmelse med del I og del II i protokollen om Danmarks stilling.

40. Erklæring om protokollen om overenskomstbestemmelser vedrørende

overgangsbestemmelser vedrørende Unionens institutioner og organer

Stemmevægte for
Bulgarien og Rumænien

Medlemsstaterne indtager følgende fælles holdning under konferencerne om Rumæniens og/eller Bulgariens tiltrædelse af Unionen for så vidt angår fordelingen af pladser i Europa-Parlamentet og stemmевægtningen i Det Europæiske Råd og Rådet.

1. Hvis Rumænien og/eller Bulgarien tiltræder Unionen, før Det Europæiske Råds afgørelse som nævnt i artikel I-20, stk. 2, træder i kraft, vil fordelingen af pladser i Europa-Parlamentet i valgperioden 2004-2009 skulle være i overensstemmelse med følgende oversigt for en Union med 27 medlemsstater.

MEDLEMSSTATER	PLADSER I EP
Tyskland	99
Det Forenede Kongerige	78
Frankrig	78
Italien	78
Spanien	54
Polen	54
Rumænien	35
Nederlandene	27
Grækenland	24
Den Tjekkiske Republik	24
Belgien	24
Ungarn	24
Portugal	24
Sverige	19
Bulgarien	18
Østrig	18
Slovakiet	14
Danmark	14
Finland	14
Irland	13
Litauen	13
Letland	9
Slovenien	7
Estland	6
Cypern	6
Luxembourg	6
Malta	5
I ALT	785

Uanset forfatningens artikel I-20, stk. 2, vil traktaten om tiltrædelse af Unionen derfor kunne foreskrive, at antallet af medlemmer i Europa-Parlamentet midlertidigt kan overstige 750 i den resterende del af valgperioden 2004-2009.

2. I artikel 2, stk. 2, i protokollen om overgangsbestemmelser vedrørende Unionens institutioner og organer fastsættes Rumæniens og Bulgariens stemmевægte i Det Europæiske Råd og Rådet til henholdsvis 14 og 10.

3. På tidspunktet for hver tiltrædelse beregnes den tærskel, der er nævnt i protokollen om overgangsbestemmelser vedrørende Unionens institutioner og organer, efter i artikel 2, stk. 3, i denne protokol.

Tilbagestående regioner i Italien

41. Erklæring om Italien

Konferencen noterer sig, at protokollen vedrørende Italien, der i 1957 blev knyttet som bilag til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, som ændret ved vedtagelsen af traktaten om Den Europæiske Union, præciserede følgende:

"DE HØJE KONTRAHERENDE PARTER,

SOM ØNSKER at løse visse særlige problemer af interesse for Italien,

ER BLEVET ENIGE OM følgende bestemmelser, der knyttes som bilag til traktaten:

FÆLLESSKABETS MEDLEMSSTATER

TAGER TIL EFTERRETNING, at den italienske regering er i færd med at gennemføre et tiårsprogram for økonomisk udvikling, som tilsigter at afhjælpe den strukturelle uligevægt i den italienske økonomi, navnlig ved teknisk udbygning af de mindre udviklede områder i Syditalien og på øerne og ved at skabe nye beskæftigelsesmuligheder for herved at afskaffe arbejdsløsheden;

BRINGER I ERINDRING, at principperne og målet for den italienske regerings program er blevet taget i betragtning og godkendt af internationale samarbejdsorganisationer, hvoraf de er medlemmer;

ERKENDER, at det er i deres fælles interesse, at målene for det italienske program nås;

ER ENIGE OM, med henblik på at lette den italienske regering gennemførelsen af denne opgave, at henstille til Fællesskabets institutioner at bringe alle de i traktaten omhandlede midler og fremgangsmåder i anvendelse, navnlig ved en passende udnyttelse af Den Europæiske Investeringsbanks og Den Europæiske Socialfonds midler;

ER AF DEN OPFATTELSE, at Fællesskabets institutioner ved anvendelsen af traktaten skal tage hensyn til de byrder, som den italienske økonomi må bære i de kommende år, og til ønskeligheden af at undgå, at der opstår farlige spændinger, navnlig vedrørende betalingsbalancen og beskæftigelsesniveauet, som kunne bringe anvendelsen af traktaten i Italien i fare;

ERKENDER især, at det ved anvendelsen af artiklerne 109 H og 109 I vil være nødvendigt at påse, at de foranstaltninger, som kræves truffet af den italienske regering, sikrer gennemførelsen af dens program for økonomisk udvikling og højnelse af befolkningens levestandard."

Kvalificeret flertal for flerårige finansielle perspektiver

Holland støtter kvalificeret flertal, når dets eget problem med store netto-betalinger er løst

ERKLÆRINGER FRA MEDLEMSSTATERNE

42. Erklæring fra Kongeriget Nederlandene ad artikel I-55

Kongeriget Nederlandene vil tilslutte sig en europæisk afgørelse som nævnt i artikel I-55, stk. 4, når Nederlandene ved en revision af den europæiske lov, der er nævnt i artikel I-54, stk. 3, har opnået en tilfredsstillende løsning med hensyn til sin for store negative nettobetalingssituation over for Unionens budget.

Nederlandske Antillers og Arubas status

Holland har vetoret over deres status inden for EU

43. Erklæring fra Kongeriget Nederlandene ad artikel IV-440

Kongeriget Nederlandene erklærer, at et initiativ til en europæisk afgørelse, jf. artikel IV-440, stk. 7, der tager sigte på at ændre De Nederlandske Antillers og/eller Arubas status i forhold til Unionen, kun vil kunne forelægges på grundlag af en beslutning truffet i overensstemmelse med Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

Atom traktat

Atomenergi-traktaten bør ændres

44. Erklæring fra Forbundsrepublikken Tyskland, Irland, Republikken Ungarn, Republikken Østrig og Kongeriget Sverige

Tyskland, Irland, Ungarn, Østrig og Sverige bemærker, at de centrale bestemmelser i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Atomenergifællesskab ikke er blevet væsentligt ændret siden

traktatens ikrafttræden og bør ajourføres. De støtter derfor tanken om en konference mellem repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, der bør indkaldes snarest muligt.

Gibraltar

45. Erklæring fra Kongeriget Spanien og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland

Ingen ændringer for Gibraltar

Traktaten om en forfatning for Europa finder anvendelse på Gibraltar som et europæisk område, hvis udenrigsanliggender varetages af en medlemsstat. Dette medfører ikke nogen ændringer af de to berørte regeringers respektive holdninger.

UK statsborgere

46. Erklæring fra Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland om definitionen af udtrykket "statsborgere"

UK statsborgere og Euratom-traktaten

For så vidt angår traktaten om en forfatning for Europa og traktaten om oprettelse af Det Europæiske Atomenergifællesskab samt alle andre akter, der er afledt af eller fortsat er gældende under disse traktater, gentager Det Forenede Kongerige den erklæring, det fremsatte den 31. december 1982, om definitionen af udtrykket "statsborgere", dog med den undtagelse, at henvisningen til "borgere i britiske protektorater" læses som "statsborgere i de britiske oversøiske territorier".

Spanien om EU-statsborgerskab

47. Erklæring fra Kongeriget Spanien om definitionen af udtrykket "statsborgere"

Spanien konstaterer, at enhver, der er statsborger i en medlemsstat, ifølge forfatningens artikel I-10 har unionsborgerskab. Spanien noterer sig desuden, at det på det nuværende stadium af europæisk integration som afspejlet i forfatningen kun er medlemsstaternes statsborgere, der er omfattet af det europæiske unionsborgerskabs specifikke rettigheder, medmindre EU-retten udtrykkeligt fastsætter andet. Spanien understreger endelig, at Europa-Parlamentet ifølge traktatens artikel I-20 og I-46 nu repræsenterer unionsborgerne.

UK om stemmeret til EU-Parlamentet

48. Erklæring fra Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland om stemmeretten ved valg til Europa-Parlamentet

Det Forenede Kongerige noterer sig, at artikel I-20 og andre bestemmelser i traktaten om en forfatning for Europa ikke tilsigter

at ændre grundlaget for stemmeretten ved valg til Europa-Parlamentet.

Belgiens kamre

49. Erklæring fra Kongeriget Belgien om de nationale parlamenter

Belgien præciserer, at såvel deputeretkammeret og senatet i det føderale parlament som sprogfællesskabernes og regionernes parlamentariske forsamlinger i henhold til belgisk forfatningsret handler som dele af det nationale parlamentariske system eller kamre i det nationale parlament i forbindelse med de beføjelser, der udøves af Unionen.

Stavningen af Euro

50. Erklæring fra Republikken Letland og Republikken Ungarn om, hvordan navnet på den fælles valuta skal skrives i traktaten om en forfatning for Europa

Stavningen af Euro på lettisk og ungarsk

Uden at ville anfægte den ensartede måde, hvorpå navnet på Den Europæiske Unions fælles valuta, der er omhandlet i traktaten om en forfatning for Europa, skrives på pengesedler og mønter, erklærer Letland og Ungarn, at skrivemåden for navnet på den fælles valuta, herunder de afledte former, der er anvendt i den lettiske og den ungarske udgave af traktaten om en forfatning for Europa, ikke har indflydelse på de gældende regler for det lettiske og det ungarske sprog.